

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
เกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

**Local Knowledge about the involvement of
Communities in Phetchabun Province to improve
the Quality of Life, Farmers Along The Sufficiency
Economic Philosophy**

สุภาพร บางใบ

กันยายน 2555

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
เกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

**Local Knowledge about the involvement of
Communities in Phetchabun Province to improve
the Quality of Life, Farmers Along The Sufficiency
Economic Philosophy**

สุภาพร บางใบ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ปิยพงศ์ บางใบ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
นุชจรี ทัดเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

สนับสนุนโดยสำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษา

และพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ

สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัด เพชรบูรณ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจาก หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ รวมถึงบุคคลในท้องถิ่นจากหลายๆชุมชนและทุกภาคส่วน คณะผู้วิจัย จึงขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนชาวบ้านชุมชน ทั้ง 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าเมียง ชุมชนบ้านป่าบงใต้ ชุมชนบ้านไร่ และชุมชนบ้านนางิ้ว ทุกท่านที่อำนวยความสะดวกและให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการให้ข้อมูลด้านต่างๆ รวมถึง การจัดประชุมและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะเทคโนโลยีการเกษตรทุกท่าน ที่ช่วยประสานงานและอนุเคราะห์ในเรื่องเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจนทำให้แผนงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และทุก ๆ ท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงที่มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จ สมบูรณ์และบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานจนทำให้การดำเนินโครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจน ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ตรวจและประเมินผลงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งช่วยทำให้แผน งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อนึ่งแผนงานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนทุนจาก สำนักบริหาร โครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สุภาพร บางใบ
ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

บทคัดย่อ

ชื่อโครงการวิจัย : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อผู้วิจัย : นางสุภาพร บางใบและคณะ

หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ปีที่ทำการวิจัย : ปี พ.ศ. 2554

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อสร้างรูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2.เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์และ 3.เพื่อพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการวิจัย และให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเทคนิคการศึกษาจะประกอบด้วย การศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการประเมินชุมชนอย่างเร่งด่วน

พบว่าเกษตรกรทั้ง 5 หมู่บ้าน มีรูปแบบการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้การวิเคราะห์ตนเอง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ปราชญ์ประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน รวมถึงตัวของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และคณะผู้วิจัยวิจัย ร่วมกันสร้างรูปแบบการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีการคำนึงถึงความถนัดในการทำการเกษตรแต่ละชนิด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่นสภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ องค์กรความรู้ และทุนของเกษตรกรเอง ใน 1 ปี ซึ่งจะพบรูปแบบดังต่อไปนี้ 1.ชุมชนบ้านท่าเมียง ตำบลนายม : มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และปลูกผักสวนครัว มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง มีการงดการเผาตอซังข้าวและข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแก้หรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และมีการทำเรือไว้ใช้เองและขายในฤดูน้ำหลาก 2.ชุมชนบ้านป่าบงใต้ ตำบลตะแบะ : มีการทำนาปี ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และมะขามหวาน มีการใช้ปุ๋ยคอกจากโคเนื้อในการบำรุงให้มะขามมีรสหวาน มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ 3.ชุมชนบ้านไร่ ตำบลสะเตียง มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ จับปลา มีการงดการเผาตอซังข้าวและ

ข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำเครื่องมือจับปลา 4.ชุมชนบ้านนางั่ว ตำบลนางั่ว : มีการทำนาปี ปลูกยาสูบ พืชผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแกหรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีการใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นรักษาโรค และการทำเครื่องจักสานและชุมชนที่ 5.ชุมชนบ้านวังยาว ตำบลท่าพล : มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงโคเนื้อ และปลูกผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง เพื่อลดต้นทุนในการผลิต และพบว่าจากการสุ่มตรวจเลือดเกษตรกรเพื่อดูพื้นฐานของการใช้สารเคมีทำเกษตรของเกษตรกรในชุมชนทั้ง 5 ชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ส่วนใหญ่ผลการตรวจเลือดพบสารพิษตกค้างอยู่ในระดับเสี่ยง

รูปแบบการทำการเกษตรเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองทั้ง 5 ชุมชน ควรมีการคำนึงถึงความถนัดในการทำการเกษตรแต่ละชนิด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น สภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ องค์กรความรู้ และทุนของเกษตรกร ควรมีการร่วมสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาจากในชุมชนเอง

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วม การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The Community participation in all processes, both directly and indirectly research and all sectors to participate with the technical studies including participatory learning and appraisal: PLA and the stakeholders workshop and rapid rural appraisal: RRA.

The result found that 5 villages have alternative agriculture for self-reliance by using their own analysis, and the participation of all sectors such as agricultural sub-district officers, wisdom villagers, village committee including the farmers who lived in the village, and the team of researchers was conduct the modal of an alternative agriculture for self-reliance by using the investment of social, economic and environment which the skill in each type of farming, suitable environment such as climate, soil, water, agricultural knowledge and budget of famers, in a year, which found the following models are: 1. Ban Ta Miang communities have in-season rice and off-season rice, corn for feeding animal, fish and grow vegetables which keeping rice for 3 times, avoid burning of the rice and corn cobs by using the release of water in to the farm then plough for fertilizer, to join in conduct the managing of better life quality by using the local wisdom to solve or clear the toxic residues of chemicals used by eating babbler's bill leaf before and after using chemicals, the local wisdom of making bio-fertilizer to use in households and building boat to use and sold in the flood season. 2. Ban Pa Bong Tai, Ta Boa sub-district which are made in-rice season, feeding animal corn, fish and growing tamarind tree by using bio-fertilizer from beef cattle to nourish the sweet tamarind, joining the managing model of better life quality by using local wisdom of making bio-fertilizer in the household, and basketry made from bamboo. 3. Ban Rai community, Sa Diang sub-district made in-rice and off-rice season, feeding animal corn, fish, avoid burning stubble in the rice and corn by using the release of water in to the farm then plough for fertilizer, joining the managing model of better life quality by using local wisdom of making tools to catch fish. 4. Na Ngua community, Na Ngua sub-district made in-rice season, tobacco plants, vegetables plants; onion, garlic, pepper, joining the managing model of better life quality by using the local wisdom to solve or clear the toxic residues of chemicals used by eating babbler's bill leaf before and after using chemicals, and local herbs in treatment, and making basketry. 5. Wang Yao community, Ta Phon sub-district: made in-rice and off-rice season, corn for animal feed, beef cattle, and planting vegetables; onion, garlic, pepper, joining the managing model of better life quality by using the local wisdom by making bio-fertilizer to use in the household, and basketry made from bamboo, and keeping

rice for 3 times to reduce the cost of production, when random blood test and found that the basis for farmers to use agricultural chemicals, agricultural communities of the 5 communities that lead to the development of organic agriculture as a model of life quality for farmers. The major results of blood tests found that toxic levels of risk.

The alternative model of farmers to self-reliance in 5 communities with regard of skill in each type of farming, suitable environment such as climate, soil, water, money and knowledge of agriculture to join managing model for a better life quality by using the local wisdom that derived from their communities.

Keywords: Local wisdom, Participation , developing the quality of life , Sufficiency economy philosophy

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อไทย	ก
บทคัดย่ออังกฤษ	ค
สารบัญเรื่อง	จ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
ชื่อโครงการวิจัยย่อย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
นิยามศัพท์	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ระยะเวลาในการดำเนินงานและพื้นที่ที่ทำการวิจัย	4
เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
นิยามและความหมาย	4
แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร	5
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life)	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	13
บทที่ 2 เนื้อเรื่อง	20
วิธีการดำเนินการวิจัย	20
ผลการวิจัย	22
ตอนที่ 1 การบริหารจัดการตามแผนงานวิจัย	23
ตอนที่ 2 ประวัติ ประเด็นปัญหา ความต้องการ ทิศทางสังคมของชุมชน	23
ตอนที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร	29
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำ การเกษตรที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนท้องถิ่น	34
ตอนที่ 5 ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	34

สารบัญเรื่อง

หน้า

ตอนที่ 7	วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดผลดีและการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมี ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น	37
บทที่ 3	อภิปรายผลการวิจัย	
	รูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกร	38
	รูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรทั้ง 5 ชุมชน	39
	การพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเกษตรกร	39
บทที่ 4	สรุปและข้อเสนอแนะ	41
	ข้อสรุป	42
	ข้อเสนอแนะ	42
บทที่ 5	ผลผลิต	43
	ผลงานเชิงสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	43
	รายงานสรุปการเงิน	44
	บรรณานุกรม	46
	ภาคผนวก	47
	ประวัติผู้รับผิดชอบแผนงานวิจัย	58

สารบัญภาพ		หน้า
ภาพที่		
1.1	แสดงกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง	17
1.2	กรอบแนวความคิดของงานวิจัย	19

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

“ คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งใหม่ แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอมีพอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวม ให้อยู่ที่พอสสมควร ขอย้ำพอดควร พอมีพอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเราได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล”พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อ พ.ศ. 2517 (http://www.isoc.thaigov.net/IO/ceo_sufficiency.htm)(13/10/2552) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกนั้น พระองค์มิได้ทรงต้องการให้เมืองไทยของเราจนอยู่อย่างนั้นตลอดไป แต่คงอยู่ด้วยการอยู่พอดี กินพอดี และการพึ่งตนเองได้ ซึ่งก็ไม่ใช่การพึ่งตนเองชนิดสุดโต่ง ถึงระดับที่ภาคครัวเรือนต้องผลิตทุกอย่างอย่างอันจำเป็นต่อการครองชีพเอง การใช้ความชำนาญพิเศษในการผลิตยังคงมีอยู่ เพียงแต่มีการกระจายการผลิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างครัวเรือนยังคงมีอยู่ ในทำนองเดียวกัน เมื่อมองภาพที่ใหญ่ขึ้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นแนวทางปฏิบัติตนสำหรับประชาชนทุกระดับ ด้วยการยึดทางสายกลางก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

(http://www.isoc.thaigov.net/IO/ceo_sufficiency.htm.13/10/2552)

ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สรุปสาระสำคัญว่า ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สรุปสาระสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) <http://www.nesdb.go.th/plan10.htm>.18.25 น.:13/10/2009) ในปัจจุบันการพัฒนาประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายที่เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมโดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกๆ ฝ่ายอย่างจริงจังจึงจะสามารถพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพดีขึ้นได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่ส่งเลือดไปเลี้ยงส่วนต่างๆของร่างกาย

เพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 85 ของประชากรทั้งจังหวัด มีพื้นที่ทำการเกษตร 4.67 ล้านไร่ รายได้ของประชากรในจังหวัดเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่มาจากอาชีพเกษตรกรรมทั้งสิ้น (สุภาพร,2549: 1) การที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการประชุมประจำเดือนและจากการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติการบริการวิชาการ โดยการสัมภาษณ์นายจำรูญ มามอม เกษตรกรหมู่ 10 บ้านท่าเมียง ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ผู้หนึ่งที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเป็นผู้หนึ่งที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำนาและปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ กล่าวว่า “ตนเองเป็นผู้หนึ่งที่ทำกรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปฏิบัติมาตั้งแต่รุ่นปู่ รุ่นย่า ได้แก่การปฏิบัติโดยไม่ทำลายความสมบูรณ์ในผืนดิน โดยการไม่เผาตอซังทั้งข้าวและข้าวโพดอาหารสัตว์ ทั้งนี้เมื่อทำการเก็บเกี่ยวข้าวหรือหักข้าวโพดอาหารสัตว์แล้วตนจะปล่อยน้ำให้เข้าที่ดินของตนเองเพื่อให้ตอซังข้าวโพดและตอซังข้าวเกิดการย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ ทำให้ไม่มีการเผาตอซังทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในนาข้าวและในไร่ข้าวโพดอาหารสัตว์” และจากการสัมภาษณ์นายจำลอง จันทรา ซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ทำหนึ่งที่ทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเองได้กล่าวว่า “ตนเองเป็นผู้หนึ่งที่ทำกรเลี้ยงเป็ดพันธุ์กากิไวย์ขาย ได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการขยายพันธุ์เป็ดโดยมีการนำไข่ที่ใช้ทำปลาร้าและดองไข่หรือหน่อไม้มาให้เป็ดฟักไข่พบว่าอัตราการรอดฟักเป็นตัวเกิน 90 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งภูมิปัญญานี้ถ่ายทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อและแม่จนถึงรุ่นตนเอง” และพบว่า ผู้ใหญ่บ้านอำนาจ คำจันทร์ หมู่ 2 บ้านหนองแขวน ตำบลห้วยสะแก กล่าวว่า “ในหมู่บ้านมีการเลี้ยงปลาในบ่อและมีการรวมกลุ่มกันแปรรูปจากปลาหลากหลายชนิด อาทิ ปลาร้า ปลาแดดเดียว ปลาเส้น ปลารมควัน ปลาต้มขม ปกติมีการนำไปเลี้ยงไว้บนบ่อปลาเพื่อใช้มูลไก่มาเป็นอาหารปลาตั้งแต่ปี 49 เป็นต้นมา ได้มีการระบาดของไข้หวัดนก ทางจังหวัดจึงทำการห้ามเลี้ยงไก่บนบ่อปลาทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนอาหารปลา แต่เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวมีการผลิตแป้งสำหรับทำขนมจีนในหมู่บ้าน ก็มีเกษตรกรบางรายนำแป้งที่ใช้ทำขนมจีนหนัก 5 กิโลกรัม จำนวน 3 ถุง มาต้มแล้วนำไปโยนทิ้งไว้ในบ่อเพื่อเป็นอาหารของปลาที่เลี้ยงในบ่อขนาด 5 ไร่ กินเป็นอาหารทำให้ลดปัญหาต้นทุนในการเลี้ยงปลาลง” จากตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้กล่าวมาข้างต้นพบได้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร และสามารถช่วยพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณธรรม มีคุณภาพซึ่งสามารถช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุล และแข่งขันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้และสามารถช่วยในการทำการเกษตรที่ดีและเหมาะสมอย่างยิ่งินได้ซึ่งจะสามารถส่งผลให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีคุณธรรมและนำองค์ความรู้ที่ได้เป็นภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากบ้นที่มั่นคงของประเทศในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเกษตรกรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อไป

1.2 ชื่อโครงการวิจัยย่อย

1. รูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง
2. การจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกร
3. เกษตรอินทรีย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมชุมชนโดยใช้กระบวนการ วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ และวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยแบ่งขอบเขตได้ ดังนี้

ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษารูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง การจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรและการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ขอบเขตเชิงพื้นที่ พื้นที่ใช้ดำเนินการคือ : บ้านนางัว หมู่ 5 ตำบลนางัว บ้านวังยาว ตำบลท่าพล บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง บ้านป่าบงใต้ หมู่ 11 ตำบลตะแบะ และบ้านท่าเมียง หมู่ 10 ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5 นิยามศัพท์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนในชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง และมีระยะเวลา มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เช่น พ่อถ่ายทอดให้ลูก ปู่ถ่ายทอดให้หลาน และสามารถนำไปพัฒนาและใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

การมีส่วนร่วม หมายถึง การคิดแก้ไขปัญหา วางแผน การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้านกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและคณะผู้วิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การทำให้สภาพแวดล้อมของชีวิตชาวบ้านในชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้านมีมีชีวิต สมดุลกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมในสังคมที่ทำให้สมาชิกใน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อาทิ หนี้สินลดลง การเจ็บป่วยน้อยลง ปัญหาในหมู่บ้านไม่เกิด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การที่ชาวบ้านในชุมชน ทั้ง 5 หมู่บ้าน มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองอย่างน้อย 1 กิจกรรม

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ

ภาคชุมชน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.7 ระยะเวลาในการดำเนินงานและพื้นที่ที่ทำการวิจัย

เริ่มดำเนิน ตุลาคม 2553 สิ้นสุดโครงการ กันยายน 2554 พื้นที่ที่ทำการวิจัยคือ บ้านนางัว หมู่ 5 ตำบลนางัว บ้านวังยาว ตำบลท่าพล บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง บ้านป่าบงใต้ หมู่ 11 ตำบลตะเปาะ และบ้านท่าเมียง หมู่ 10 ตำบลนายนม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.8 เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการทำงานและดำเนินงานวิจัยดังนี้

1.9 นิยามและความหมาย

นิยามและความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(สุภาพร 2551:6-9)ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวหน้าทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง ในการดำรงหลักการพึ่งตนเอง อาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดีต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร

ตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ ขั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่มเพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทน

ที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้านเมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป (<http://www.moae.go.th/builder/index.php?page=537&clicksub=537>)

อำพล เสนาณรงค์ (2542) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) คือ การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่น หรือในประเทศมากที่สุด พยายามก่อหนี้ให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ ดำรงชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งพาตนเอง 5 ประการ คือ 1) พึ่งตนเองทางจิตใจ กล่าวคือ ต้องมีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จบ้างก็ตาม 2) พึ่งตนเองทางสังคม กล่าวคือ เสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน 3) พึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ ให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น ให้สามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งที่ดีก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ 4) พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี กล่าวคือ ให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และสังคมไทย 5) พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น แม้จะไม่มีเงินก็ยังมีอาหารในท้องถิ่นตนเองไว้บริโภคเพื่อยังชีพ ประเวศ (2542) ได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมเป็นส่วนหนึ่งของธรรมรัฐแห่งชาติ และเป็นเรื่องใหญ่หรือเป็นระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องหนึ่ง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่

ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พูดยเอาเอง และกลัวไปทำนองนั้น ตัวอย่างเช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวีตเซอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างของประเทศที่เคยยากลำบากและเสียสมดุล ต่อเมื่อพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงกลับมาเข้มแข็งสมดุลและเติบโตไปได้ด้วยดี เศรษฐกิจพอเพียงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบความพึงพอใจอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ 1) พอเพียงสำหรับทุกคนทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน 2) จิตใจพอเพียง รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อมและได้เงินด้วย 4) ชุมชนเข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม 5) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และการปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วิถีชีวิตของกลุ่มชุมชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง 7) สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงพอเพียง ไม่วูบวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวย เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สุขภาพจิตดี เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดสมดุล ยั่งยืน ซึ่งอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม

10.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

ความหมายคุณภาพชีวิต

ศิริ ฮามสุโพธิ์ 2543 : 56 .ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะกำหนดมาตรฐานต่างๆ กันไปตามความต้องการ และความต้องการคุณภาพชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลง ไปได้ตามกาลเวลาและกาลเทศะ ทั้งนี้ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่าง เหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ซบซมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมสังคม ตลอดจนแสดงหา สิ่งที่ดีตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 3 ประการ คือ

1. ทางด้านร่างกาย คือ บุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐาน
2. ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเองครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต
3. ทางด้านสังคม คือ บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งดีน (Dean 1985 : 98) กล่าวในแนวทางเดียวกันว่า คุณภาพชีวิต คือ ความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึก มีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพที่ดี การปรับตัว

อย่างมีประสิทธิภาพ สุขุขสบายทางกายและใจ ชีวิตที่มีความหมายและมีคุณค่า และภาระหน้าที่ของบุคคล

สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางวิญญาณ สุขภาพมิได้หมายถึงเฉพาะความพิการและการไม่มีโรคเท่านั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงทั้งปัจจัยด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยด้านระบบบริการสาธารณสุขด้วย (ร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 : 3-4)

องค์การอนามัยโลก UNESCO (1993 อ้างใน ประเวศ วะสี 2545 : 9) ซึ่งได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำจากประเทศต่างๆ ให้นิยาม ความหมายของคำว่าสุขภาพว่า

“Health is stage of complete physical, mental, social and spiritual well-being, not merely absence of diseases and infirmity”

ซึ่งสอดคล้องกับ ผาสุก มุทฺธเมธา 2535 : 96 กล่าวว่า การไม่มีโรคก็ไม่ได้หมายความว่าสุขภาพดี และแม้มีโรคสุขภาพก็ดีได้ เพราะสุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางวิญญาณ หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์เชื่อมโยงกัน และชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นชีวิตที่สามารถสนองตอบความต้องการของตนเองได้อย่าง เหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่อิงตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคม พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ชีวิตจะมี คุณภาพได้ต้องอาศัยสถาบันต่างๆ ของสังคมร่วมกันทำหน้าที่ตามบทบาท ทั้งนี้เกษม จันทรแก้ว 2540 : 28-29 กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (Quality of life) ในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง การศึกษาความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษา อนามัย และเศรษฐกิจ ตามลักษณะของ สิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิธีการเลี้ยงดู โดยที่คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ บุคคลอยู่ในที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ย่อมจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า บุคคลที่อยู่ในที่ขาดแคลนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลอีกด้วย สรุป คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพแวดล้อมของชีวิตที่สมดุลกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนทั้งศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมในสังคมที่ทำให้สมาชิกใน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี พ.ศ. 2553 - 2555

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(2554 : 21-23) ได้กล่าวว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่กล่าวกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน นอกจากจะมีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่างมากกว่าฉบับอื่น ๆ ที่ผ่านมายังได้สร้างความตื่นตัวในทางการเมือง และความตระหนักในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น และแม้ต่อมาจะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมีการประกาศใช้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2550 เนื้อหาสาระใน มาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับเดิมที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรก็ถูก บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วยทุกเรื่อง โดยปรากฏอยู่ในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 84 และมาตรา 85 ทั้งนี้อาจแยกบทบัญญัติที่ให้รัฐดูแลคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) คุณภาพชีวิตด้านการทำงาน หมายถึงการที่ประชาชนมีงานทำโดยที่มีความพึงพอใจในงาน/อาชีพในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคง มีความก้าวหน้าของงานที่ทำ ตลอดจนมีความพึงพอใจใน รายได้ สภาพแวดล้อมในการทำงานและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานด้วย ในด้านนี้บทบัญญัติใน รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ในมาตรา 86 ว่า รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ ค้ำครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรมส่วนในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 กำหนดไว้ในมาตรา 84 ว่ารัฐต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ ค้ำครองแรงงานเด็กและสตรี จัดระบบ แรงงานสัมพันธ์และระบบไตรภาคีที่ผู้มีส่วนทำมีสิทธิเลือกผู้แทนของตน จัดระบบประกันสังคม รวมทั้ง ค้ำครองให้ผู้ที่ทำงานที่มีคุณค่าอย่างเดียวกันได้รับค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการที่เป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติ

2) คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว หมายถึงการที่ประชาชนมีครอบครัวที่มีความพึงพอใจ เกี่ยวกับความผูกพัน การช่วยเหลือและความรับผิดชอบต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งในด้าน จิตใจและวัตถุ ในด้านนี้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ในมาตรา 80 ว่า รัฐต้อง ค้ำครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายเสริมสร้างและพัฒนาความ เป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชราผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ในเรื่องคุณภาพชีวิตของครอบครัว รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 กำหนดไว้ในมาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (1) ค้ำครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและ พัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและ พึ่งตนเองได้

3) คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและความเครียด หมายถึงการที่ประชาชนมีภาวะของสุขภาพ กายที่แข็งแรงและมีสุขภาพจิตที่ดี ในด้านนี้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540กำหนดไว้ใน มาตรา 82 ว่า รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมี ประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง และในมาตรา 73 ว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและ ศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้ง สนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคุณภาพชีวิต ด้านนี้ ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 กำหนดไว้ในมาตรา 80รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้าน สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้โดยใน (2) มีความว่า ส่งเสริม สนับสนุน

และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจริยธรรม ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายส่วนในด้านสุขภาพจิต ในด้านศาสนา กำหนดไว้ในมาตรา 73 ว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

4) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงการที่ประชาชนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่ได้รับความรู้สึกที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริเวณที่อยู่อาศัยและในชีวิตประจำวัน ในด้านนี้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 กำหนดไว้ในมาตรา 79 ว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนในรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 85(5) ว่า ส่งเสริมบำรุงรักษา ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

การพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตในประเทศไทย

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2554:8) ได้กล่าวว่าการพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตในประเทศไทยได้มีหน่วยงานราชการ และหน่วยงานวิจัยหลายแห่งได้พยายามพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (สศช.) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน ดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) และ Human Achievement Index (HAI) ของ UNDP และสำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นต้นในกรณีของ ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2525 โดยสภาพัฒน์ฯได้กำหนดรูปแบบของลักษณะของสังคมไทยและคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยกำหนดเป็นเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ของคนไทย ได้ข้อสรุปว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย จะต้องผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ทุกตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2528 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและอนุมัติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2528ให้ดำเนินการโครงการป้อนรงค์คุณภาพชีวิต และ ประกาศใช้เป็นป้อนรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปรช.) (ระหว่าง 20 สิงหาคม พ.ศ.2528 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2530) โดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 8 หมวด 32 เครื่องชี้วัดเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยว่าอย่างน้อยคนไทยควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้าง และควมมีระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหน ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆในปี พ.ศ. 2531 กชช. มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มอบโครงการป้อนรงค์ให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

ดำเนินงานต่อ ภายใต้ชื่อว่า "งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท" (พชช.)"ปี พ.ศ. 2533 มีการจัดเก็บข้อมูล จปฐ.ทุกครัวเรือนทั่วประเทศทุกปีและกรมการพัฒนาชุมชนทำการประมวลผลวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาพรวมทั่วประเทศปี พ.ศ. 2535 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัด จปฐ. เป็น 9 หมวด 37 ตัวชี้วัดเพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 -2539)ปี พ.ศ. 2540 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัด จปฐ. เป็น 8 หมวด 39 ตัวชี้วัดเพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544)ปี พ.ศ. 2545 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัด จปฐ. เป็น 6 หมวด 37 ตัวชี้วัดเพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัด จปฐ. เป็น 6 หมวด 42 ตัวชี้วัดเพื่อใช้จัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ดังนี้

หมวดที่ 1 สุขภาพดี

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย

หมวดที่ 3 ฝึกฝนการศึกษา

หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า

หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยมไทย

หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา

10.2 ความหมายของภูมิปัญญา

มีผู้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้มากมาย เช่น ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวไร่รู้จักวิธีทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า นำไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น ภูมิปัญญา เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง กับมายาวนาน มีที่มาหลากหลายแต่ได้ประสบประสานกันจนเป็นเหลี่ยมกรณีที่จรัสแสงคงทนและท้าทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกลักษณ์

ดังนั้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ประเภทของภูมิปัญญา

1. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ ของเผ่าพันธุ์หรือเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน

2. ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป นำมาใช้แก้ไขปัญหโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต หรือเป็นความรู้ของชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและสำคัญยิ่ง ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์การผลิตและช่วยในด้านการทำงาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุ มีผลในตัวเอง

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่าวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง จัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในตัวผู้รู้เอง จึงควรมีการสืบค้นรวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะของคนไทยที่เกิดจากการส่งเสริมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรร เรียนรู้ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
5. เป็นแกนหลักหรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

8. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
9. มีบูรณาการสูง
10. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
11. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

(เอกสารกลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

เฟตัจ (2549: 10) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการรับรู้ในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ ได้แก่ การร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสาร ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมนำเสนอข้อมูล ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ ร่วมรับผล และร่วมติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบ ต่อตนเองและสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนการทำงานในทุก ๆ องค์กร และสามารถส่งผลต่อจิตใจหรือทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างสูง ดังที่กำพล (2545) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่ามีสิ่งที่เกี่ยวข้องหลายประการด้วยกัน เช่น ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ซึ่งความเกี่ยวข้องทั้งด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลหนึ่ง มิใช่เฉพาะร่างกาย การกระทำ หรือทักษะเพียงอย่างเดียว การกระทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทั้งด้านอารมณ์และจิตใจแล้วก็เปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้เขาแสดงความรู้สึก เพื่อที่จะกระทำตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือว่าการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และการสร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “ยุควิถี” คือ มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนสองทางระหว่างกลุ่มบุคคล ดังนั้นการมีส่วนร่วมรับผิชอบ เมื่อมีความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์ จิตใจ และการกระทำการในสถานการณ์ใด ๆ ของกลุ่มแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกรับผิชอบร่วมกับกลุ่มด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการรูปแบบหนึ่งของสังคมในการที่บุคคลได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่ม และมีความต้องการที่จะเห็นผลของความสำเร็จของการกระทำนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้ William (อ้างถึงใน น้ำทิพย์, 2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติหนึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สองการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน ซึ่งศิริกุล (2546) กล่าวว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาด้วยความสมัครใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดเพื่อพัฒนาชุมชนของตนด้วยความรู้สึกรับผิชอบร่วมกัน และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ค้นปัญหาวางแผน ดำเนินการ รับประโยชน์จากการพัฒนา และติดตามประเมินผล เพราะในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาประชาชนเป็นผู้กำหนดความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสวส์ดี(2543) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง

การที่ประชาชนจะกำหนดเป็นผู้กระทำในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในกระบวนการพัฒนา ซึ่งจะก่อให้เกิดผล 2 ด้าน คือ ประชาชนสามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้ และผลงานของกิจกรรมที่ประชาชนได้ทำไป จะต้องสะท้อนกลับสู่ประชาชนเหล่านั้น และ(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550) กล่าวใน หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 2 เรื่องสิทธิชุมชน (มาตรา 65-66) ว่าบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในทางเดียวกัน นิตยา (2546) มีแนวคิดว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญมากที่สุด ต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพัฒนาชุมชน เพราะช่วยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการจัดการป่าและทรัพยากรที่เป็น ประโยชน์ เกิดผลกระทบต่องานชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมและ การเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า ยึดหลักที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นคือผู้ที่พึงพึ่งป่า ย่อมต้องรู้คุณค่าของป่ามากกว่าผู้อื่น ย่อมสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหลากหลายของทรัพยากรป่า ไม้ สถานที่ตั้งของทรัพยากรนาาชนิดในป่า สถานภาพของป่าในปัจจุบันหลักและวิธีการที่จะใช้ ทรัพยากรป่าและจัดการอนุรักษ์เพื่อให้ทรัพยากรป่ามีความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีแนวทางในการรักษาความสมดุลยั่งยืนของระบบ นิเวศน์ ด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและปรับปรุงแบบการผลิตสินค้าและ บริการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจะเป็นพื้นฐานหลักโดยต้อง เริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและ ระหว่างชุมชน และสามารถเป็นพลังของการพัฒนาประเทศต่อไป (<http://www.idd.go.th/Thai-html/05022007/PDF/PDF01/008.pdf>/16/09/2008)

จากความหมายของการมีส่วนร่วม ที่ได้ทำการประมวลซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างต่างกันได้ สามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่บุคคลในทุกภาคส่วน อาทิ บุคคล กลุ่ม องค์กร มีส่วนร่วม ด้วยความสมัครใจในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การวางแผน การตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา การดำเนินการ ตลอดจนการติดตามและการ ประเมินผล ตามระยะเวลาหรือวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทฤษฎี

นิยามและความหมาย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง ในการดำรงหลักการพึ่งตนเอง อาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดีต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีมุมมองที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงสำหรับเกษตรกร ตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ **ทฤษฎีใหม่** 3 ขั้น คือ **ขั้นที่หนึ่ง** มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย **ขั้นที่สอง** รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ **ขั้นที่สาม** สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้านเมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป (สุภาพร, 2551: 5-7)

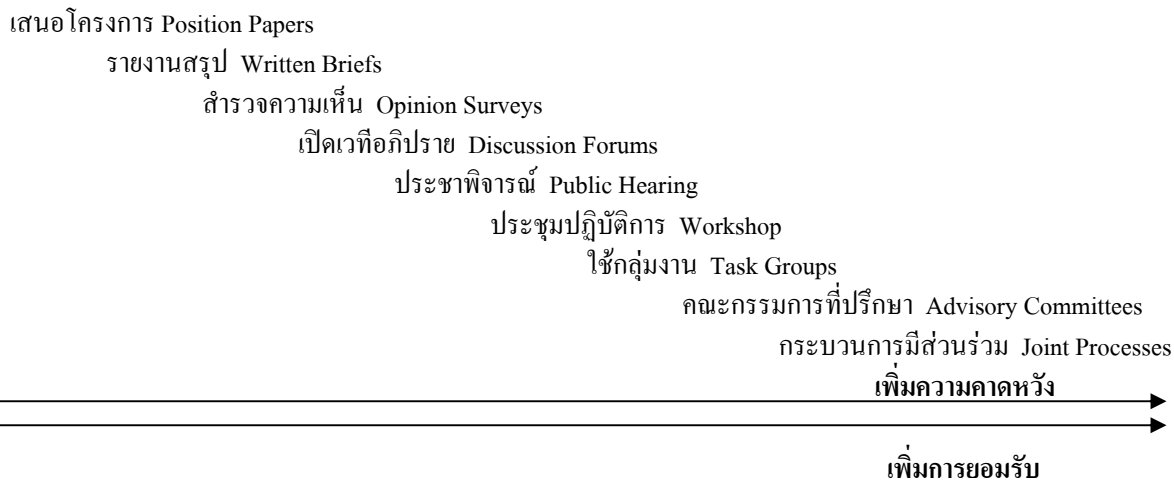
หลักการมีส่วนร่วม

หลักของการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (meaningful participations) ไม่วางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น

ถ้าการตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผลและชอบธรรมก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของการมีส่วนร่วม ก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้

หากจะดูแผนภูมิของการมีส่วนร่วม (ดูแผนภูมิการมีส่วนร่วม : Participation continuum) จะเห็นว่า มีตั้งแต่น้อยที่สุดของการมีส่วนร่วม คือ “แจ้งเพื่อทราบ” นั่นคือ ได้ตัดสินใจไปแล้วจึงมาแจ้งให้ทราบ ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อยอาจไม่สร้างปัญหา

กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1.1 แสดงกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ถ้าเห็นว่าการตัดสินใจนั้นอาจมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็ควรจะต้องมี “การปรึกษาหารือ” ก็ถือว่ามีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาอีกเล็กน้อย คือได้รับฟังความคิดเห็นก่อนตัดสินใจ วิธีการที่มักจะหยิบขึ้นมาทำกันบ่อยๆในระดับนี้คือ “การทำประชาพิจารณ์” หรือ “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” ต้องเน้นย้ำว่ากระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะต้องทำตั้งแต่เริ่มคิดและตระหนักถึงปัญหา (ไม่ใช่ทำเมื่อได้ตัดสินใจไปแล้วและได้รับการประท้วง) เช่น ตระหนักว่ามีปัญหาเรื่องจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องหาที่ทิ้งขยะ จึงจัดการให้คนมามีส่วนร่วมเพื่อคิดหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน กระบวนการมีตั้งแต่ จัดเวทีคุยกันในกลุ่มเล็ก เคาะประตูบ้าน ใช้แบบสอบถาม แล้วประมวลข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อผู้มีอำนาจเพื่อตัดสินใจ การตัดสินใจก็ต้องฟังประเด็นต่างๆ พิจารณาทุกประเด็น และตอบคำถามให้ได้ทุกประเด็น การตัดสินใจต้องมีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับได้ หากไม่ทำกระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้ แต่มาทำเพียงวิธีการรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการครั้งเดียวหรือสองครั้ง ก็จะเกิดเป็นปัญหา เพราะกลายเป็นเวทีที่แต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้านมาแสดงจุดยืน ตอกย้ำความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มายืนยันว่าฉันถูก เธอผิด เวทีนี้จึงมักจะไม่เหมาะที่จะเป็นเวทีแห่งการมาพูดคุยกัน

หากมีข้อขัดแย้งกันมาก การปรึกษาหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นเฉยๆจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ระดับสูงกว่า คือการร่วมเจรจาหาข้อยุติ (negotiation) หรือ เจรจา โดยมีคนกลางกำกับกระบวนการ (mediation) คนกลางที่มากำกับกระบวนการจะต้องไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ ผู้ที่จะทำหน้าที่ตัดสินใจคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายหรือคู่เจรจา หากทางออกที่ดีที่สุดโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจนทุกฝ่ายพอใจ

ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมระดับสูงสุดคือการลงประชามตินั้น แม้จะดูดีที่แต่ละคนสามารถลงมติแต่ละคนที่ลงคนได้ แต่การลงมติดังได้เพียง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” หรือ “เอา” หรือ “ไม่เอา” อาจจะยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความแตกแยกขึ้นอีก ถ้าสังคมยังไม่เข้าใจกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“กระบวนการมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิมมักจะใช้อำนาจเหนือ (power over หรือ power against) ตามทฤษฎีผู้มีอำนาจจะชอบที่จะใช้อำนาจเหนือ เช่น แม่ซึ่งมีอำนาจมากกว่าลูก ก็มักจะใช้อำนาจเหนือลูก สั่งให้ลูกกลับบ้านก่อนค่ำ มาถึงวันหนึ่งลูกซึ่งโตขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็จะขอลับบ้านดึก เพราะจะไปงานวันเกิดเพื่อน แม่ก็ยังใช้อำนาจเหนือให้กลับบ้านภายในหกโมงเย็น ถามว่าลูกสาวจะยังเชื่อและปฏิบัติตามไหม ตามทฤษฎีแล้ว หากผู้มีอำนาจยังใช้อิทธิพลเหนือไปเรื่อย ๆ อำนาจนั้น ๆ ก็จะใช้ไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีหรือไม่มีนั้น ไม่ใช่เรา “มี” หรือ “ไม่มี” “อำนาจ” อย่างเดียว แต่อยู่ที่คนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างหรือที่เราใช้อำนาจเหนือเขา นั้น เขามองว่าเราเหมาะสมที่จะมีอำนาจเหนือหรือไม่ ซึ่งบางครั้งสำคัญกว่าด้วยซ้ำไป ฉะนั้นแทนที่แม่จะใช้อำนาจเหนือ หันมาใช้ อำนาจร่วมกับ (power with) ลงมาพูดคุยกับลูก หาทางออกที่ดีกว่าแทนการสั่งอย่างเดียว ลูกก็จะยินดีปฏิบัติและเชื่อฟังแม่ต่อไป

การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากพยายามด้วยวิธีการใช้ไม้เรียว ใช้กฎกติกาที่ครูอาจารย์ออกกฎ หรือวางระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติ แต่การยอมรับก็ยังไม่ได้ผลดีนัก ครูประจำชั้นได้ชวนนักเรียนในห้องให้ร่วมกัน “ตระหนัก” ถึงปัญหาในห้องเรียน เช่น ความสกปรก การแต่งกายนักเรียน การไม่มีระเบียบในห้องเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะวางกติกาตนเอง จนในที่สุดได้ระเบียบปฏิบัติประจำห้องที่ครูรับ เอามาจัดพิมพ์ติดไว้ในห้อง ปรากฏว่าได้รับการยอมรับและการปฏิบัติตามอย่างดีกว่ากฎกติกาที่ครูกำหนดกติกานั้น ตัวอย่างเช่นนี้ เป็นตัวอย่างที่สามารถจะนำไปใช้ในองค์กรหรือรัฐวิสาหกิจที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะเป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพต่อไป

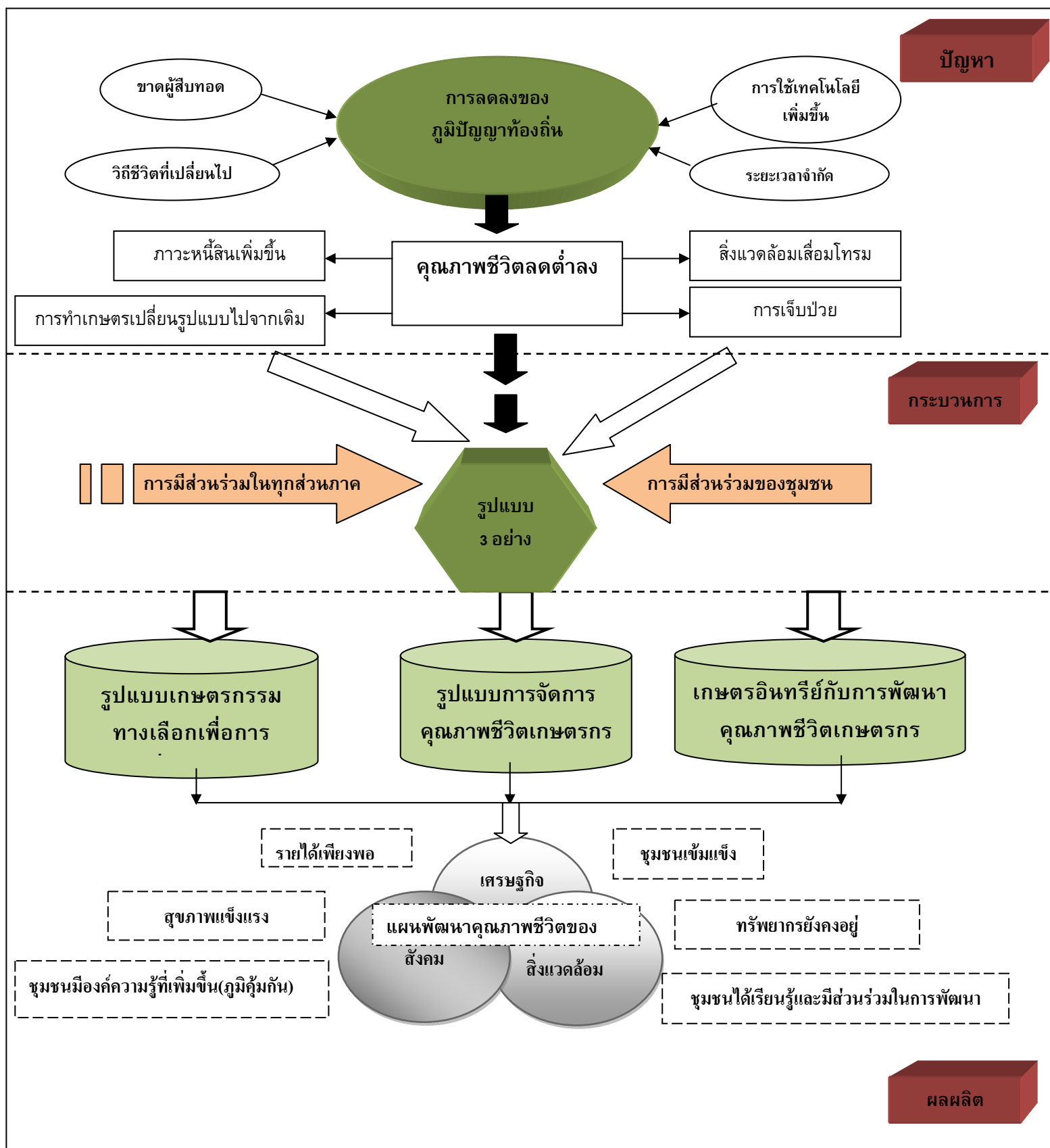
ที่มา: วันชัย วัฒนศัพท์. การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร บรรยายในการสัมมนานายจ้างและลูกจ้างภาครัฐวิสาหกิจ เรื่อง “ระบบทวิภาคีกับการแก้ปัญหาแรงงานในรัฐวิสาหกิจ วันที่ 6-8 มีนาคม 2546 โรงแรมพญาเชนเตอร์ เมืองพัทยา ชลบุรี จัดโดย กองรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ชุมชนใน 5 พื้นที่ได้รูปแบบการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง ได้รูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกร ได้รูปแบบการจัดการการอยู่อย่างมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปลุกจิตวิญญาณการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและรักษาในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองและสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและการจัดการพื้นที่อื่น และชุมชนสามารถเข้าใจและ สามารถปลุกจิตวิญญาณในการหวงแหนและการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยยึด

หลักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนผู้ที่สนใจ รวมทั้งสถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นเองและท้องถิ่นอื่นต่อไป

กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

บทที่ 2

เพื่อเรื่อง

2.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ คณะผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการและเก็บข้อมูลดังนี้

โครงการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการทำวิจัย เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สรรวจเก็บรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาประวัติ ประเด็นปัญหา ความต้องการ ทิศทางสังคมของชุมชน

1.2 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประชาคม และสำรวจข้อมูล พร้อมทั้งค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

1.3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแก่กลุ่มเป้าหมาย ด้วยการสัมภาษณ์ เจาะลึกและประชาคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น

1.4 สร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1.5 สรรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและจัดทำ Community Meeting กับชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยใช้เทคนิคการมีส่วนร่วม การประเมินชุมชนอย่างเร่งด่วน (RRA: Rapid Rural Appraisal)

ขั้นตอนที่ 2 นักวิชาการและผู้วิจัยร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้าน และเกษตรกรชุมชนในท้องถิ่นเพื่อร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เดี่ยวเจาะลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร กับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการตามแผนที่ตั้งไว้

3.1 ดำเนินการตามโครงการที่ตั้งไว้ ลงพื้นที่เพื่อ

1) วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2) วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

3) วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

3.2 จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสรุปผลจากการวิเคราะห์ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 ประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยดูจากผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและประเมินผลการวิจัย

4.1 ติดตามผลโครงการ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินการวิจัย

4.2 คณะผู้วิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้ชุมชนเป้าหมายรับทราบผล

4.3 จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.4 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลงานวิจัยแก่ที่ผู้สนใจ

4.5 สร้างเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การสังเกตการณ์โดยตรง การเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน โดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลของความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร ของชุมชนบ้านนาจั่ว หมู่ 5 ตำบลนาจั่ว บ้านวังยาว ตำบลท่าพล บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง บ้านป่าบงใต้ หมู่ 11 ตำบลตะเปาะ และบ้านท่าเมียง หมู่ 10 ตำบลนายม โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ชาวโพดอาหารสัตว์ ปลูกผักสวนครัว ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรที่ทำการเลี้ยงปลา สัตว์ ผู้นำท้องถิ่น(ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย

ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน) ผู้เฒ่าผู้แก่ หมอไดโนอาสา พัฒนาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยเทคนิคการศึกษาจะประกอบด้วย และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จากการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders Workshop)

2.2 ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

งานวิจัยครั้งนี้มีการใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีและมีผลการวิจัย แบ่งเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การบริหารจัดการตามแผนงานวิจัย

ตอนที่ 2 ประวัติ ประเด็นปัญหา ความต้องการ ทิศทางสังคมของชุมชน

ตอนที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น

ตอนที่ 5 ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ตอนที่ 7 วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ตอนที่ 1 การบริหารจัดการตามแผนงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นชุดโครงการวิจัยที่ประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ดังนั้นหัวหน้าชุดโครงการวิจัยจึงมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของนักวิจัย มีการติดตามหนุนเสริมและประเมินผลการดำเนินงาน ตรวจเยี่ยมโครงการวิจัย สังเคราะห์งานวิจัย เพื่อจัดทำรายงานการวิจัย และเผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณชน โดยมีผลการดำเนินการบริหารจัดการงานวิจัย ดังนี้

1.1 ผลการประชุมชี้แจงการจัดสรรงบประมาณ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวางแผนการดำเนินงานวิจัย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการวิจัย ทำให้นักวิจัยรับทราบวิธีการจัดสรรงบประมาณที่ได้จากการวิจัย เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ มองเห็นเป้าหมายของการวิจัยร่วมกัน มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

1.2 ผลการจัดประชุมระหว่างทุกภาคส่วน ทำให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ ได้การดำเนินแผนงานร่วมกัน

1.3 ผลการจัดประชุมรายงานความก้าวหน้าของการวิจัย ทำให้ทราบความก้าวหน้าของการวิจัยแต่ละโครงการย่อย ทราบปัญหาและช่วยกันหาทางแก้ไขร่วมกัน อาทิ ปัญหาของช่วงเวลาในการร่วมกันดำเนินตามแผนของแต่ละโครงการย่อย

1.4 ผลการติดตามตรวจเยี่ยมนักวิจัยในโครงการย่อย ทำให้ทราบความก้าวหน้า และปัญหาต่างๆ เช่น ชุมชนทั้งห้าชุมชนมีความร่วมมือกับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี และมีการร่วมกันสร้างรูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง มีการวิเคราะห์ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกร

1.5 พัฒนาและสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรด้านการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรอินทรีย์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการทำเกษตรอินทรีย์

ตอนที่ 2 ประวัติ ประเด็นปัญหา ความต้องการ ทูทางสังคมของชุมชน

ประวัติ บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากร ทั้งสิ้น 461 คน เป็นประชากรชาย 244 คน ประชากรหญิง 217 คน เริ่มต้นก่อนที่จะมาเป็นบ้านท่าเมียงในปัจจุบัน ในสมัยก่อนที่ดินบริเวณหมู่บ้านเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์น้อยใหญ่ นานาชนิดอาศัยอยู่มากมาย เช่น กวาง หมูป่า เม่น มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งตั้งรกรากอยู่ที่หมู่ที่ 1 ในปัจจุบันคือบ้านหนองผักนึ่ง มาตั้งรกรากอยู่ที่บริเวณนี้เริ่มต้นที่เดียวมาสร้างที่พักอาศัย ในลักษณะห่างไม้ไผ่ อยู่ในลักษณะเดิมของคนเดินป่า และได้พัฒนาวิถีชีวิตเรื่อยมาจนมีสมาชิกในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ต่างย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ตามแนวฝั่งแม่น้ำป่า

ลักตลดแนวทั้งสองฝั่งเนื่องจากชาวบ้านนิยมอาศัยอยู่ตามทำน้ำ และประกอบกับในหมู่บ้านมีต้นเมียงอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้มีการพุดติตปากตามลักษณะการอยู่อาศัยและต้นไม้ประจำหมู่บ้านจึงกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านท่าเมียงจนถึงทุกวันนี้

ในเวลาต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นและกลายมาเป็นหมู่บ้านขนาดกลางขึ้นมา จึงได้มีการประชุมกันในกลุ่ม ได้มองเห็นความจำเป็นในการดูแลลูกหลานจึงได้มีมติเห็นชอบให้มีการเสนอขอเสนอในการแยกเป็นหมู่บ้านใหม่ เสนอเอกสารไปยังอำเภอ เพื่อพิจารณาและดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้าน ตามความเป็นจริงที่ชาวบ้านได้เสนอไปและได้มีคำสั่งให้หมู่บ้านท่าเมียงแยกตัวออกจากหมู่บ้านถ้ำน้ำบึง หมู่ที่ 8 ตำบลนายม อำเภอเมือง ต่อ ท่านกำนันเสวย นครเทพ ในปี พ.ศ.2525 คือ นายถวิล แก้วมณี และมีผู้ช่วย 2 คน คือ นายประดิษฐ์ อบกลิ่น และนายกงจักร พรหมนุก เมื่อนายถวิล ได้ปกครองหมู่บ้านท่าเมียงเป็นเวลา 2 ปีจึงได้มีการคัดเลือกผู้นำคนใหม่คือ นายประดิษฐ์ อบกลิ่น มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือ นายกงจักร พรหมนุก และนายบุญส่ง ผลนิก ซึ่งในครั้งนี้นายประดิษฐ์ อบกลิ่น ได้ปกครองหมู่บ้านท่าเมียงเป็นเวลาถึง 16 ปี จึงได้ทำการคัดเลือกผู้นำคนใหม่ ในปี พ.ศ. 2543 และผู้ที่ได้การคัดเลือกคือ นายโพธิ์ พวงภู มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือ นายบุญส่ง ผลนิกและนายจรรยา มามอม ได้ปกครองลูกบ้านจนหมดวาระครบ 5 ปี และได้ลงสมัครคัดเลือกใหม่อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2548 และได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำอีกครั้ง มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือ นายรังสรรค์ ภาษี และนายสุชาติ ผลนิก หมู่บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 เป็นชุมชนแบบเรียบง่ายและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีประชากรทั้งหมด 442 คน และมีครัวเรือนทั้งสิ้น 117 ครัวเรือน โดยมี นายโพธิ์ พวงภู เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายรังสรรค์ ภาษี พร้อมด้วย นางวันดี ไชยขุน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ 1,863 ไร่ หรือ 4,500 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นที่ภูเขา เป็นพื้นที่ราบสูง เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน มีอาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านชำเรียง หมู่ที่ 8 ตำบลน้ำร้อน อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านถ้ำน้ำบึง หมู่ที่ 8 ตำบลนายม อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านวังมะซ่อ หมู่ที่ 7 ตำบลนายม อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านโคกบัวศรี หมู่ที่ 14 ตำบลนายม อ.เมืองเพชรบูรณ์

สภาพการเพาะปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และมีการปลูกพืชไร่ ฤดูแล้งในพื้นที่นา เช่น ถั่วเขียว มะเขือยาว หอมกะเทียม ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วพักยาว พริก อ้อย ยาสูบ นอกจากนั้น ยังมีการเพาะปลูกพืชที่

หลากหลาย เช่น พืชผักสวนครัว การทำสวนไม้ผล การปลูกไม้ยืนต้น การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่และไก่พันธุ์เนื้อ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ เป็นต้น ซึ่งการทำสวนไม้ผลนั้นมะขามหวาน มะม่วง ฝรั่งน้อยหน่า มะละกอ ชมพู มะพร้าว ขนุน เป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพและปริมาณรองรับความต้องการของตลาดได้ สำหรับพืชอื่น ๆ พืชไร่ฤดูแล้ง และพืชผักชนิดต่าง ๆ ถือเป็นพืชที่ทำรายได้ให้เกษตรกรที่สำคัญ นอกจากนั้น ยังมีการขุดบ่อเลี้ยงปลาจำนวน 90 ครัวเรือน 134 บ่อ พื้นที่รวม 216 ไร่

ในปัจจุบันการเพาะปลูกพืชของเกษตรกร มีลักษณะการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่การใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและรายได้ โดยนำปัจจัยการผลิตจากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี เครื่องจักรกล และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้ในการผลิตทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมีการใช้ปัจจัยการผลิตเกิดความสามารถของทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรเสื่อมโทรม รวมทั้งมีสารเคมีตกค้างไปกับผลผลิต

ประวัติ บ้านนางัว หมู่ 5 ต.นางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีประชากรทั้งสิ้น 1,158 คน เป็นประชากรชาย 546 คน ประชากรหญิง 612 คน หมู่บ้านนางัว ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2360 โดยเริ่มแรกตั้งหมู่บ้านมีจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่ 1 กลุ่มสำนักหมัน บ้านร่อนหมาใน และบ้านนา กลุ่มที่ 2 โรงบ่มยานางัว ตลาดนางัว กลุ่มที่ 3 ในหมู่บ้านทางทิศเหนือ และกลุ่มที่ 4 ในหมู่บ้านทางทิศใต้ สมัยก่อนเป็นหมู่บ้านเล็กๆมีชาวบ้านอาศัยอยู่ริมทุ่งนา ชาวบ้านเหล่านั้นมีอาชีพทำการเกษตร เลี้ยงวัว ควาย ไร่ไผ่ ไร่ข้าว หลังจากที่ใช้แรงงานวัวควายเสร็จแล้วจะนำวัว ควายไปผูกไว้ที่ทุ่งนา โดยใช้ไม้ยึดหลักไว้ ทุกปีในสมัยก่อนช่วงฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าคนกลางจากหล่มเก่า หล่มสัก นำวัวไปขายที่จังหวัดนครสวรรค์ โยจะต้อนวัว ควาย มาพักและผูกมัดเป็นหลักไผ่จึงเรียกว่า หลักวัวต่อมาชาวบ้านได้เรียกชื่อของหมู่บ้านของตนเองอาศัยอยู่ว่า บ้านหลักวัว ต่อมาภาษาพูดเพี้ยนไปตามลำดับจนเรียกกันว่าบ้านนางัว เพื่อให้สอดคล้องกับภาษากลาง แต่คนในท้องถิ่นก็ออกเสียงไม่ชัดเจนจนถึงทุกวันนี้

ลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่จำนวน 1,642 ไร่ มีลักษณะสภาพพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่การเกษตร 1,226 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 416 ไร่ มีแหล่งน้ำในหมู่บ้านมีถนนเข้าหมู่บ้านจากถนนสระบุรี-หล่มสัก ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 11 กิโลเมตร อาณาเขตติดต่อกันดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านนางัว หมู่ที่ 8 ตำบลนางัว อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านนา หมู่ที่ 6และหมู่ที่ 10 ตำบลนางัว อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านนางัวพัฒนา หมู่ที่ 13 ตำบลนางัว อ.เมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านนางัว หมู่ที่ 9 ตำบลนางัว อ.เมืองเพชรบูรณ์

สภาพการเพาะปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และมีการปลูกพืชไร่ ฤดูแล้งในพื้นที่นา เช่น ถั่วเขียว มะเขือยาว หอมกะเทียม ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วพักยาว พริก อ้อย ยาสูบ นอกจากนั้น ยังมีการเพาะปลูกพืชที่หลากหลาย เช่น พืชผักสวนครัว การทำสวนไม้ผล การปลูกไม้ยืนต้น การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่และไก่พันธุ์เนื้อ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ เป็นต้น ซึ่งการทำสวนไม้ผลนั้นมะขามหวาน มะม่วง ฝรั่งน้อยหน่า มะละกอ ชมพู มะพร้าว ขนุน เป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพและปริมาณรองรับความต้องการของตลาดได้สำหรับพืชอื่น ๆ พืชไร่ฤดูแล้ง และพืชผักชนิด

ประวัติบ้านวังยาว ตำบลท่าพล หมู่ที่ 1 มีประชากรทั้งสิ้น 1,632 คน ครัวเรือนทั้งหมด 321 ครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกร 102 ครัวเรือนมีประชากร เป็นประชากรชาย 792 คน ประชากรหญิง 840 คน ตามประวัติจากผู้สูงอายุเล่าบอกต่อกันมาว่า สมัยก่อนไม่ทราบพ.ศ. ที่แน่นอนมีกองทัพบกทหารไทยทัพหนึ่ง มีขุนจันทร์เป็นแม่ทัพได้ยกทัพมาตั้งค่ายอยู่ที่บริเวณคลองข้างวัดโพธิ์กลาง (ในปัจจุบัน) เพื่อต่อสู้กับพม่าข้าศึกสมัยนั้น ในขณะที่ตั้งทัพอยู่นั้นได้ให้ทหารลงมาอาบน้ำและหุงข้าวปลากินกันข้างคลอง เห็นว่าน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ดีเลยตั้งชื่อว่า บ้านชุมพล

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศ โดยทั่วไปของเทศบาลตำบลท่าพล มีลักษณะเป็นที่ราบ และที่ราบสูงพื้นที่ลาดเอียงจากทิศเหนือไปทางทิศใต้ โดยมีคลองไหลผ่าน

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศจะเป็นลักษณะแบบมรสุมเมืองร้อน มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทั้งนี้ จากสภาพพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ จึงทำให้อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน หนาวจัดในฤดูหนาว และฝนตกชุกในฤดูฝน

ลักษณะทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ

ทรัพยากรดิน ตามลักษณะทางธรณีวิทยา ดินในเทศบาลตำบลท่าพลประกอบด้วย การเกิดหินดินทราย ซึ่งจะมีการทับถมของตะกอนลำนํ้าเป็นตัวพัฒนามาจากแหล่งน้ำบนภูเขา และกลายเป็นตะกอนเป็นแนวยาวแต่ไม่มีการจับตัวเป็นหินแข็ง ซึ่งประกอบด้วยดินดาน หินทราย หินทรายแป้ง หินกรวดมน หินปูน หินอัคนี ฯลฯ จึงทำให้ตะกอนของหินดังกล่าวแทรกตัวปะปนอยู่ในดินชุดต่าง ๆ ซึ่งโดยสภาพทั่วไปมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ ทำนา และทำสวน

แหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ คลองท่าพล ไหลผ่านกลางพื้นที่เทศบาล ซึ่งคลองสายนี้เป็นแหล่งรองรับน้ำจากน้ำตกวังรุ มีน้ำตลอดปี ในฤดูฝนมีปริมาณน้ำมากและไหลเชี่ยว

จากเทือกเขาไหลหลากอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดน้ำท่วมขังยากแก่การป้องกัน เพราะสภาพคลองน้ำในปัจจุบันมีสภาพตื้นเขินและประชาชนบุกรุกเพื่อเป็นที่อาศัย ทั้งนี้ เคยประสบอุทกภัยเนื่องจากพายุหูกงมาแล้ว ซึ่งเทศบาลตำบลท่าพลได้ดำเนินการป้องกันอุทกภัย โดยการก่อสร้างกำแพงกันดิน คสล. เรียงหินยาแนว

ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะเศรษฐกิจโดยทั่วไปด้านเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าว ยาสูบ หอม พืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วเหลือง และพืชสวน เช่น มะขามหวาน มะม่วง ฯลฯ การปศุสัตว์ ได้แก่ โค กระบือ เป็ด ไก่ หมู และนอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้าง

เศรษฐกิจชุมชน เทศบาลตำบลท่าพล ประกอบด้วยกิจกรรมการค้าหลายประเภท ส่วนใหญ่เป็นร้านค้า ด้านโรงงานอุตสาหกรรมมีเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจรอบนอกเป็นการเกษตร

ประวัติเทศบาลตำบลท่าพล เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลท่าพล โดยมีประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2531 และยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลท่าพล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติ เปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 ก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542

ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลตำบลท่าพล ตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 , 2 , 4 , 8 ,11 ,12 , 13 , 14 ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ 5.93 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ในแนวเส้นตั้งฉากกับศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์-หล่มสัก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะ 600 เมตร ตรงจุดที่อยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์-หล่มสักบรรจบกับถนนรพช. หมายเลข 12003 บ้านท่าพล-บ้านโพธิ์ทอง ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์ – หล่มสัก ไปทางทิศเหนือ ระยะ 1,200 เมตร จากหลักเขตที่ 1 เป็นเส้นตั้งฉากกับศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์-หล่มสัก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 21 ตอนเพชรบูรณ์-หล่มสัก ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์ –หล่มสัก ตามแนวเส้นตั้งฉาก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระยะ 600 เมตร

ด้านทิศตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 เป็นเส้นขนานกับศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์ –หล่มสัก ระยะ 600 เมตร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านถนนรพช. หมายเลข 12003 บ้านท่าพล-บ้านโพธิ์ทอง คลองหลอด และถนน รพช. หมายเลข 12010 บ้านคลองมะนาว – บ้านวังทอง ถึงหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางถนนรพช.

หมายเลข 12010 บ้านคลองมะนาว – บ้านวังทอง ตามแนวเส้นตั้งฉาก ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระยะ 200 เมตร

ด้านทิศใต้ จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นขนานกับศูนย์กลางถนนรพช. หมายเลข 12010 บ้านคลองมะนาว – บ้านวังทอง ระยะ 200 เมตร ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 21 ตอนเพชรบูรณ์ – หล่มสัก ถึงหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ตอนเพชรบูรณ์ – หล่มสัก ตามแนวเส้นตั้งฉาก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะ 600 เมตร

ประวัติบ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 157 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 519 คนแยกเป็น ชาย 251 คน หญิง 268 คน ในอดีตการประกอบอาชีพของเกษตรกร ที่ผ่านมาเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและผลผลิตที่เหลือจะนำไปขายเป็นรายได้เพื่อซื้อปัจจัยในการดำรงชีวิต มีการใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานสัตว์เป็นหลัก เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นหลักและประกอบกิจกรรมอื่นเป็นรายได้เสริมหรือเป็นแหล่งอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เช่น การปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกพืชผักและพืชสมุนไพรแบบสวนหลังบ้าน การเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อบริโภค การเลี้ยงสัตว์เล็กเพื่อเป็นเงินออม การเลี้ยงสัตว์ใหญ่เพื่อใช้งานและการเลี้ยงปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหาร เป็นต้น กล่าวคือ มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพหรือเพียงพอและผลผลิตเหลือจึงนำไปจำหน่ายเป็นรายได้ในการดำรงชีวิต

ประวัติความเป็นมาของบ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 บ้านป่าบงใต้ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2546 บ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 ได้แยกจากหมู่บ้านป่าบง หมู่ที่ 7 เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2546 โดยนายหยาด กัลยาประสิทธิ์ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 11 บ้านป่าบงใต้(สถานที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านเดิม) มีนายชำนาญ การกิจไพรเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีครัวเรือนทั้งหมด จำนวน 122 ครัวเรือน และหมู่ที่ 11 มีครัวเรือนทั้งหมด 175 ครัวเรือน ลักษณะชุมชนและวิถีชีวิตของทั้งสองหมู่ เป็นแบบชนบทเรียบง่ายพึ่งพาอาศัยกัน การก่อตั้งหมู่บ้าน (ก่อนแยกตำบลและหมู่บ้าน) หมู่บ้านป่าบง เกิดขึ้นประมาณ 90 ปีที่ผ่านมา เดิมหมู่บ้านชื่อว่า บ้านคลองเหมืองแอน เรียกตามลำเหมืองส่งน้ำ เดิมเป็นหมู่ที่ 6 ตำบลนาป่า และได้มีการขุดลำเหมืองส่งน้ำใหม่ให้ตรง พร้อมเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านคลองเหมืองตรง และมีประชากรย้ายมาจากถิ่นอื่น เรียกเพี้ยนจากคลองเหมืองตรง เป็น “ป่าบง” เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าบง (ไม้ไผ่ชนิดหนึ่งเรียกว่าไผ่บง) และเรียกมาจนถึงปัจจุบัน และที่ตั้งอาณาเขตระยะทางห่างจากที่ตั้งของที่ทำการ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเภาประมาณ 1 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ประมาณ 18.5 กิโลเมตร ตามถนนสายหลักชื่อ น้ำร้อน-ห้วยใหญ่ มีสภาพคมนาคมโดยทั่วไป เป็นถนนลาดยางตลอดสาย

ตอนที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร

3.1 การทำนา คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำนา พบว่า บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 เกษตรกรมีการทำนาทั้งปี และนาปรัง แต่ครั้งก่อนที่เกษตรกรจะทำการปลูกข้าว ในที่ดินจะมีการปลูกข้าวหรือข้าวโพดอาหารสัตว์มาก่อนจะพบว่าในแปลงนาจะมีตอซังจากข้าวหรือจากข้าวโพดอาหารสัตว์ที่เก็บเกี่ยวไปแล้วยังคงเหลือตอซังทิ้งไว้ เกษตรกรมีการปฏิบัติกับตอซังข้าวและข้าวโพดโดยรูปแบบในอดีตจะใช้วิธีการจุดไฟเผาตอซัง แต่ผลกระทบจะก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศเป็นพิษ หนาดินแข็งกระด้าง วัฏจักรของสิ่งมีชีวิตเสียไป อาทิ แมลงที่มีประโยชน์อาจถูกทำลายไปพร้อมปัจจุบันเกษตรกรได้รับความรู้จากหน่วยงานหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นเกษตรตำบล คณะผู้วิจัย ตลอดจนนักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ในชุมชน เกษตรกรได้เปลี่ยนมาเป็นการปล่อยน้ำเข้านาข้าวหรือแปลงข้าวโพดที่เก็บเกี่ยวแล้วยังคงเหลือตอซังอยู่ ปฏิบัติโดยการปล่อยน้ำเข้าและซังอยู่ในแปลงประมาณ 1-2 สัปดาห์ จากนั้นสังเกตจากตอซังจะเน่าเปื่อยผุพัง เกษตรกรจึงทำการไถกลบตอซังดังกล่าวให้เป็นปุ๋ย ซึ่งกลุ่มระบบงานวิจัย กองแผนงาน กองแผนงาน ร่วมกับกลุ่มวิจัยและพัฒนาอินทรีย์วัตถุเพื่อการเกษตรสำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดินกล่าวว่า ตอซังข้าวหรือฟางข้าวเป็นวัสดุที่ย่อยสลายง่าย มีค่าอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนเฉลี่ย 99:1 มีปริมาณธาตุอาหารหลักของพืชได้แก่ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียมเฉลี่ย 0.51 0.14 และ 1.55 เปอร์เซ็นต์ มีปริมาณธาตุอาหารรองของพืชได้แก่ แคลเซียม แมกนีเซียม และซัลเฟอร์เฉลี่ย 0.47 0.25 และ 0.17 เปอร์เซ็นต์

ประโยชน์จากการไถกลบตอซังข้าว

1. ปรับปรุงสมบัติทางกายภาพของดิน

1.1 ทำให้ดินโปร่ง ร่วนซุย ง่ายต่อการเตรียมดิน การปักดำกล้า และทำให้ระบบรากพืชสามารถแพร่กระจายในดินได้มากขึ้น

1.2 การระบายอากาศของดินเพิ่มมากขึ้น

1.3 เพิ่มการซึมผ่านของน้ำ และการอุ้มน้ำของดินให้ดีขึ้น

2. ปรับปรุงสมบัติทางเคมีของดิน

2.1 เป็นการเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดินโดยตรง ถึงแม้ปริมาณธาตุอาหารจะไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี แต่จะมีธาตุอาหารครบถ้วนตามที่พืชต้องการทั้งธาตุอาหารหลัก (ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม) ธาตุอาหารรอง (แคลเซียม แมกนีเซียม และกำมะถัน) และจุลธาตุ (เหล็ก แมงกานีส ทองแดง สังกะสี โบรอน โมลิบดีนัม และคลอรีน) และจะค่อยๆปลดปล่อยให้เป็นประโยชน์ต่อพืชในระยะยาว

2.2 ช่วยดูดซับธาตุอาหารจากการใส่ปุ๋ยเคมีไม่ให้สูญเสียไปจากดินซึ่งพืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี

2.3 ช่วยเพิ่มความต้านทานการเปลี่ยนแปลงความเป็นกรดเป็นด่างของดิน
ทำให้การเปลี่ยนแปลงไม่รวดเร็วจนเป็นอันตรายต่อพืช

2.4 ช่วยลดความเป็นพิษของเหล็กและแมงกานีสในดิน

2.5 ช่วยลดความเป็นพิษจากดินเค็ม

3. ปรับปรุงสมบัติทางชีวภาพของดิน

3.1 อินทรีย์วัตถุเป็นแหล่งอาหารและแหล่งพลังงานของจุลินทรีย์ดินมีผลทำให้ปริมาณและกิจกรรมของจุลินทรีย์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืช

3.2 การเพิ่มปริมาณหรือจำนวนของจุลินทรีย์ดินมีผลช่วยลดปริมาณเชื้อสาเหตุโรคพืชบางชนิดในดินลดน้อยลง

3.2 การปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก กับชุมชนบ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม พบว่าด้านการใช้เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรมีการใช้เมล็ดพันธุ์ตามร้านค้าหรือ ธกส.ได้แนะนำ ตัวอย่างเช่นการใช้พันธุ์ 999 ,888 และ 919 ในการไถเพื่อเตรียมแปลงปลูกเกษตรกรจะมีการไถ 2 ครั้ง ได้แก่ ไถตะ และไถแปร ซึ่งในการเตรียมดินดังกล่าวพบว่าเกษตรกรมีการใช้เครื่องหยอดเมล็ดแทนการใช้แรงงานคนหยอดแทนซึ่งในการใช้เครื่องดังกล่าวสามารถหยอดปุ๋ยรองกันหลุมได้พร้อมไปทีเดียว หลังจากนั้นเกษตรกรจะใช้เครื่องฉีดยาคลุมหญ้า จะมีเพียงบางรายที่จะใช้เครื่องพ่นยาแบบสเปรย์หลังในการฉีดยาคลุมหญ้างกล่าว ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวโพดเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีการใช้แรงงานคนอยู่โดยส่วนใหญ่มักนิยมใช้จ้างแรงงานภายในหมู่บ้านอยู่ โดยจะมีค่าแรงในการจ้างเก็บ โดยคิดเป็นหัวฝักข้าวโพดโดยแกะเปลือกคิดกระสอบละ 35 บาท ชุมชนเมื่อเก็บฝักข้าวโพดแล้วเกษตรกรจะปล่อยน้ำเข้าแปลงข้าวโพดที่เก็บเกี่ยวแล้วยังคงเหลือต่อซังอยู่ ภูมิปัญญาดังกล่าวปฏิบัติโดยการปล่อยน้ำเข้าและซังอยู่ในแปลงประมาณ 1-2 สัปดาห์ จากนั้นสังเกตจากตอซังจะเน่าเปื่อยผุพัง เกษตรกรจึงทำการไถกลบตอซังดังกล่าวให้เป็นปุ๋ย ซึ่งปฏิบัติเช่นเดียวกับการทำนา

3.3 การปลูกมะขามหวาน คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก กับชุมชนบ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม พบว่าเกษตรกรจะใช้มีพันธุ์ที่ปลูกอยู่เดิมคือ สีทอง และสีชมพู เนื่องจากมีการปลูกอยู่ก่อนแล้ว เกษตรกรมีการบำรุงดูแลรักษาโดยใช้เทคโนโลยีด้านเครื่องพ่นยาในการรักษาโรคหนอนคืบของมะขามหวาน ด้านการใส่ปุ๋ย พบว่าเกษตรกรมีการให้ปุ๋ยทั้งทางโคนต้นและทางใบ ในการเก็บเกี่ยว ซึ่งปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกมะขามหวานมีจำนวนไม่มากนักเพราะเนื่องจากปัจจุบันมะขามหวานมีราคาค่อนข้างต่ำ และต้องใช้ความละเอียดในการบำรุงดูแลรักษาและปัจจุบันเกษตรกรผู้ทำสวน

มะขามเริ่มไค่นต้นมะขามหวานทั้งเพื่อปลูกพืชชนิดอื่นแทน เนื่องจากมะขามหวานมีอายุที่มาก ประกอบกับต้นทุนในการบำรุงรักษาเพิ่มแต่เกษตรกรบางรายยังคงอนุรักษ์มะขามไว้ เนื่องจากมีแนวคิดในเรื่องสัญลักษณ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์คือมะขามหวาน เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีการใช้ภูมิปัญญาอย่างง่ายได้แก่การทำสาว เป็นการปรับแต่งกิ่งของต้นมะขามหวานออกเพื่อในหน้าแล้งหลังการเก็บเกี่ยว

3.4 การต่อเรือจากถังพลาสติกด้วยมือ พบว่าชุมชนบ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม ซึ่งในชุมชนแห่งนี้มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านดังนั้นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนแห่งนี้ได้แก่ การจับปลาซึ่งในฤดูน้ำหลากหรือฝนตกชุกจะพบว่ามีส่วนของหมู่บ้านเกิดน้ำท่วมจึงมีอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีคุณลุงสมาน ศิริโชติ หรือลุงเปี้ย อยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ 10 บ้านท่าเมียง ตำบลนายม เป็นเจ้าของภูมิปัญญาการต่อเรือจากถังพลาสติกด้วยมือ ซึ่งคุณลุงเปี้ยได้รับความรู้มาตั้งแต่สมัยเด็กซึ่งมีพ่อเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าว โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึกและมีการถอดบทเรียนวิธีการต่อเรือพลาสติกโดยใช้ภาพถ่ายถ่ายภาพขั้นตอนของการทำพร้อมกับตั้งคำถามเชิงลึกจากการสัมภาษณ์พบว่าลุงเปี้ยมีประสบการณ์ในการต่อเรือมา 20 ปี ในอดีตลุงเปี้ยมีการต่อเรือด้วยไม้ ซึ่งชนิดของไม้ที่ใช้ในการทำเรือคือ ไม้ยาง ไม้สัก ปัจจุบันไม้ทั้ง สองชนิดหาได้ยากและมีราคาค่อนข้างสูง ปัจจุบันมีการประยุกต์นำไม้จากการรื้อถอนบ้าน (ไม้ผาบ้าน) และถังพลาสติกสีฟ้า ซึ่งราคาของถังอยู่ที่หากขนาดใหญ่ประมาณ 200 ลิตร จะมีราคาอยู่ที่ ใบละ 650-1,000 บาทมาใช้แทน หากเป็นไม้สักจะใช้ไม้หน้า 5 ยาว 12 ศอกหนา 1 นิ้ว (ต้นสักอยู่ที่ราคา 1,000 บาท) อุปกรณ์ส่วนใหญ่จะดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ น็อต แทนตะปู เหล็กแผ่น เหล็กฉาก ใช้สิริโค่นอดรูรั้ว ซึ่งขนาดของเรือเล็กที่หนึ่งได้ 2 คน จะมีขนาด 1.20 เมตร × 12 ศอก(ยาว5.60 เมตร) เมื่อทำเสร็จแล้วสามารถนำไปติดเครื่องยนต์ได้ เรือลำเล็กขนาด 2 ที่นั่งติดเครื่องยนต์ขนาด 3 แรงม้า ถ้าเรือลำขนาดใหญ่ขนาด 5 ที่นั่งสามารถติดเครื่องยนต์ขนาด 5 แรงม้า เรือลำเล็กสามารถขายได้ลำละ 5,000 บาท เรือลำใหญ่สามารถขายได้ลำละ 9,000-10,000 บาท

3.5 การทำน้ำหมักสมุนไพรพื้นบ้าน คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กับชุมชนบ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก พบว่า เกษตรกรในชุมชนมีการนำพืชผักสวนครัวภายในรั้วบ้านนำมาหมักเพื่อใช้ในการทำการเกษตรปลูกผักผลไม้ในครัวเรือน มีป่าเรียม จันทน์ เป็นผู้ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวตลอด สูตรดังกล่าวไม่มีการใช้สูตรในการหมักเฉพาะ ซึ่งตัวอย่างของชนิดของพืชที่ใช้เป็นส่วนผสมขึ้นอยู่กับฤดูกาลของผลผลิตนั้น ๆ อาทิ ตะไคร้หอม ลูกมะกูด มะละกอสุก ดอกดาวเรือง เฟื่องฟ้า ขมิ้นชัน หน่อไม้บง ฝรั่ง ใบสะเดา บอระเพ็ด เหล้าขาว หัวน้ำส้มสายชู ยูเรีย หมักรวมกัน สมุนไพรท้องถิ่นประมาณ 3 ส่วน

น้ำเปล่า 3 ส่วน และน้ำตาล ประมาณ 1 ส่วน หมักทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือนขึ้นไป แล้วสามารถเริ่มใช้ได้ เติมเชื้อด้วยน้ำตาลได้และสามารถใช้ได้ต่อไป

ซึ่งบ้านวังยาว หมู่ที่ 1 ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ พบว่า มีคุณลุงสมพงศ์ ศรีนวม อยู่บ้านเลขที่ 208/3 ได้มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพสูตรที่ 1 จากผักพื้นบ้านโดยใช้สารเร่งพด.6 และสูตรที่ 2 จากสับประรดที่หาได้จากตลาดโดยใช้สารเร่งพด.2 ใช้เองในครัวเรือน และคณะผู้วิจัยยังพบว่า นายสำเภา ชมชื่น อยู่บ้านเลขที่ 116/1 มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เองในครัวเรือนและในแปลงเกษตรของตนเอง อีกทั้งยังมีความสามารถสานแหใช้เองและไว้ขายคนในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการตีมีด คือนายมนัส สีดี และนายหล่อ กาทองทุ่ง

3.6 การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ในการจับปลา คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กับชุมชนบ้านนางัว หมู่ที่ 5 ตำบลนางัว โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก พบว่า นายอ๋ม จินคง อยู่บ้านเลขที่ 81/2 นายมา โตทับ อยู่บ้านเลขที่ 55/2 คุณลุง มา รักฟู อยู่บ้านเลขที่ 31/2 หมู่ที่ 5 ตำบลนางัว อำเภอเมือง จังหวัด เพชรบูรณ์ ในหมู่บ้านนางัวนี้มีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเป็นการสร้างรายได้หลังจากว่างจากการทำเกษตร คือการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ ทำมาจาก ไม้ไผ่บง โดยมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 15 คน มีประธานกลุ่ม ชื่อคุณตาดี พรหมสวย รองประธาน คุณตามา รักภู คุณตาดีม คุณตาชัชวาล มุยก่า โดยตั้งเป็น"ชมรมจักรสานบ้านนางัว" สถานที่ ณ วัดโพธิ์สว่าง ชมรมศูนย์ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลพระอาจารย์พัชรกิจ (เจ้าอาวาสอยู่) จัดงานทุกวันที่ 20 ของทุกเดือนเดือนสิงหาคมของทุกปี ปัจจุบันพบว่าหมู่บ้านนี้มีการประยุกต์เครื่องจักสานที่อดีตต้องผลิตเพื่อขายตามฤดูกาลเท่านั้น เช่น ลอบ ข้อง ไทร ต้องผลิตในช่วงฤดูจับปลา แต่ปัจจุบันมีการประยุกต์และพัฒนานำเครื่องจักสานดังกล่าวมาปรับปรุงให้มีขนาดเล็กลงและสามารถผลิตเพื่อจำหน่ายใช้เป็นเครื่องรางของขลังและเป็นศิริมงคลของทุกบ้านไม่ว่าจะเป็นบ้านที่ใช้เป็นที่พักอาศัย ร้านค้าต่างๆ ตลอดจนอาคารพาณิชย์ และอาจพบเห็นโดยทั่วไปในบริเวณหน้ารถยนต์เพื่อเสริมสิริมงคลให้กับเจ้าของบ้านและร้านค้าและเจ้าของรถยนต์ อาทิ ในอดีต ลอบ ไทร ข้องดักปลา จะมีขนาดใหญ่ ใช้ประโยชน์ในการดักจับปลา และสัตว์น้ำทั่วไป ราคาจะอยู่ที่ 300-400 บาท แต่ปัจจุบันได้ปรับขนาดจนเล็กลงไว้ใช้แขวนไว้บริเวณด้านหลังคาหน้าบ้าน หรือในรถยนต์ สามารถเพิ่มมูลค่าได้ราคาตัวเล็กตัวละ 70-100 บาท หากเป็นลอบหรือไทรขนาดใหญ่ผู้ซื้อจะซื้อไปเป็นเครื่องรางตามร้านค้าหรือโรงแรม รีสอร์ทต่างๆ ราคาจะอยู่ที่ตัวละ 1,000 บาท

3.7 การทำกระติบข้าวเหนียว คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กับชุมชนบ้านวังยาว หมู่ที่ 1 ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก และจากการสังเกตตามสภาพจริง พบว่าคุณยายน้อย วงศ์ศรี มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำกระติบ

ข้าวเหนียว ในการเลือกไม้ไผ่ จะเลือกไม้ที่มีข้อปล้องยาวและตรง มีผิวเรียบเป็นมันนำมาตัดข้อปล้องทางหัวและท้ายออก โดยใช้เลื่อยตัดรอบไม้ไผ่เพื่อป้องกันผิวไม้ผุฉีก ขนาดของปล้องไม้ไผ่หนึ่ง ควรมีความยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร จากนั้นจึงใช้มีดโต้ผาออกเป็นชั้นๆ แล้วใช้มีดตอกจักเป็นตอกชุดเปลือกสีเขียว ของมันออกและตากแดดเพื่อเก็บรักษาเอาไว้ก่อนจะทำงานสาน หรืออาจใช้เครื่องมือที่เรียกว่าบจักตอกในการเหลาแทนมีดก็ได้ ความหนาของตอกอยู่ที่ผู้จักตอกจะนำไม้ไผ่ใส่ไว้ช่วงไหนของกบหากช่วงบนสุดจะทำให้ได้เส้นตอกมีความหนาที่สุด หากต้องการตอกบางลงให้ขยับลงมาด้านล่างของใบกบ จากการสัมภาษณ์คุณยายน้อยจะมีการอนุรักษ์ลายกระดิกข้าวเหนียวจากการสานไม้ไผ่หลายลาย อาทิ ลายอำยีน หรือลายกระแต จะมีลักษณะการสานตอกแบบไขว้ ทั้งนี้ลายกระดิก ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความต้องการของคนที่สานว่าต้องการใช้ลายอะไร เพราะแต่ละลายจะขึ้นต่างกัน ลายกระดิกที่นิยมสาน คือ ลายข้างกระแต สองยีนและสามยีน การขึ้นลายสองยีน จะยกตอก 2 เส้นแล้วทั้ง 2 เส้น และเมื่อขึ้นลายไปได้ประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวของตอกแล้ว ก็จะสานต่อด้วยลายสามยีนหรือลายคูป จากนั้นจึงสานด้วยลายสองยีนอีกครั้งเพื่อความแข็งแรงของกระดิกข้าว จากนั้นจึงมัดเก็บชายตอกด้วยการพับครึ่งเข้าไปข้างในทั้งสองข้างและบีบเพื่อตกแต่งให้สวยงาม ฝากระดิกข้าวนั้นจะสานเช่นเดียวกับตัวกระดิกเพียงแต่ให้ใหญ่กว่าเพื่อสวมครอบปิดเปิดได้ กระดิกข้าวที่สานเสร็จแล้วไม่ควรเก็บไว้ในที่ชื้น เพราะจะทำให้ขึ้นราได้ง่ายและมีมอดเจาะ และควรเก็บไว้ในที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ลายตะแหละฮ้อ จะเป็นลายที่ใช้ทำฝากระดิก เทคนิคหากไม่ต้องการให้ไม้ขึ้นราให้เลือกไม้ไผ่ที่แก่

3.8 การทำตอกไม้จันทน์จากเปลือกข้าวโพด คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กับชุมชนบ้านวังยาว หมู่ที่ 1 ตำบลท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ โดยทำการตั้งคำถามเชิงลึก พบว่า นางมา สุกุลวงศ์ ได้ทำการเกษตรคือปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เมื่อเก็บเกี่ยวฝักข้าวโพดเรียบร้อยแล้วจะนำเปลือกข้าวโพดที่ตากแห้งแล้วมาทำตอกไม้จันทน์ โดยได้รับความรู้จากพัฒนาชุมชน และได้รวมกลุ่มกันขอกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มาเป็นทุนและนำขายแก่คนในชุมชนหรือส่งร้านค้า

3.9 การปรับปรุงดินโดย การใช้ปุ๋ยคอกจากสัตว์ มาปรับปรุงดินแต่เนื่องจากปัจจุบันการหามูลสัตว์นั้นหาได้ยากจึงไม่ค่อยมีเกษตรกรใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงดินมากนักส่วนใหญ่นิยมใช้ปุ๋ยเคมีแทนเนื่องจากการประหยัดเวลา อีกทั้งต้องรีบเร่งให้มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้ทันต่อฤดูกาลของผลผลิตนั้นๆ แต่มีเกษตรกรบางรายคือ นายคงศักดิ์ ตัวสาร บ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 ตำบลตะบะปะ ที่มีการใช้เศษฟางข้าวทำปุ๋ยหมักไว้บำรุงดินในนาของตนเอง และใช้ของเสียที่ขับถ่ายจากสมาชิกในครัวเรือนแทนการใช้ปุ๋ยเพื่อรดพืชผักสวนครัวของตนเอง เช่นการใช้รดต้นหอม-ผักชี

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรในภาพรวม พบว่า ศักยภาพของชุมชนทั้ง 5 ชุมชน มีพร้อมในด้านองค์ความรู้ ประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนความสามัคคี ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ส่วนใหญ่ทั้ง 5 ชุมชนขาดการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในครอบครัวเอง หรือภายในชุมชนนั้นๆ เมื่อทำการวิเคราะห์ในเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญา เกิดจากรุ่นลูกรุ่นหลานไม่ตระหนักถึงความสำคัญ ไม่มีหน่วยงานใดเคยเข้ามากระตุ้นให้เยาวชนเกิดการทวงถามในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ในการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นควรมีการรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนให้มีการได้รับความรู้และควรมีการปลูกจิตสำนึกรักในภูมิปัญญาที่มีอยู่ของตนเองโดยควรให้สถานศึกษาในท้องถิ่นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้จัดกิจกรรมที่บ่งบอกหรือแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และชุมชนท้องถิ่นควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียงหรือผู้ที่สนใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำโครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นโดยจัดสรรงบประมาณให้กับผู้ที่ทำโครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นคงอยู่ให้ลูกหลานต่อไป ควรมีการจัดการความรู้(Knowledge Management) อาจจัดสถานที่ในชุมชนเพื่อถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่อยากได้องค์ความรู้นั้นๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร(Learning Organization) แล้วจะส่งผลให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้(Learning Society) ต่อมาจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งประเทศ(Learning Country)โดยการใช้หลักการจัดการเรียนรู้เป็นฐานรองเอาความรู้ที่มีในท้องถิ่นเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนา

ตอนที่ 5 ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพและวิเคราะห์ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถทำให้ความรู้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบันได้ คือ การอนุรักษ์ เป็นการบำรุงรักษาสิ่งที่ดึกดำบรรพ์ ประเพณีต่างๆ หัตถกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม เป็นการรื้อฟื้นสิ่งที่ดึกดำบรรพ์ที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่น การรื้อฟื้นดนตรีไทย และเป็นการประยุกต์ เป็นการปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้าน เหล่านี้ล้วนแต่เป็น ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบ

ทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม(ม.ป.ป.: 22) กล่าวสอดคล้องกับคณะผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพและวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการประยุกต์วัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาชนบท จุดเด่นอย่างหนึ่งของภูมิปัญญาชาวบ้านคือ การให้ความสำคัญต่อคุณค่าซึ่งเป็นนามธรรม ไม่ยึดติดกับรูปแบบ ส่งผลให้ภูมิปัญญาชาวบ้านมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ผู้คนและชุมชนในชนบทจึงได้นำจุดเด่นนี้มาประยุกต์วัฒนธรรมชุมชน โดยเฉพาะการประยุกต์ประเพณี-พิธีกรรมต่างๆ เช่น การสืบทอดแม่บ้าน การบวชป่า และผ้าป่าพันธุ์ไม้ เป็นต้น การประยุกต์ประเพณี-พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนค่อยๆฟื้นตัวขึ้น และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างคนกับธรรมชาติเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ไม่ใช่การควบคุมหรือเอาชนะธรรมชาติอย่างที่ผ่านมา

ภูมิปัญญาชาวบ้านก่อให้เกิดกลไกใหม่ทางสังคมวัฒนธรรม แม้ว่าการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดความเจริญทางวัตถุมากมาย ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น แต่อีกด้านของความก้าวหน้าก็กลับส่งผลให้ผู้คนและชุมชนถูกตัดออกจากกันสังคมชุมชนในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการพึ่งพาอาศัยกันอยู่ในอดีต หรือการช่วยเหลือกันโดยตรงแบบให้พี่ปันน้อง ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมได้คลายพลังลงไปมากแล้ว ชุมชนจึงได้สร้าง กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นกลไกใหม่ที่จะช่วยให้คนในชุมชนหันกลับมาพึ่งพาอาศัยกันอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน และองค์กรการเงินชุมชนที่เรียกชื่ออื่น เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นลักษณะที่กล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดี องค์กรการเงินเหล่านี้จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ชุมชนประสบกับปัญหาเงินทุนและภาวะหนี้สินชาวบ้านในชุมชนจะไม่มีทางออกในเรื่องนี้ ไม่สามารถหยิบยืมเงินทองจากญาติพี่น้อง เพราะทุกคนต่างตกอยู่ในภาวะเดียวกัน การรวมตัวเป็นกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน และองค์กรการเงินในชื่ออื่นก็จะเกิดขึ้น สมาชิกของกลุ่มนำเงินคนละเล็กคนละน้อยมาฝากไว้ร่วมกัน กลุ่มจะทำหน้าที่จัดการเงินหรือทรัพยากรดังกล่าว ให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเร่งด่วนได้กู้ยืมนำไปแก้ปัญหาที่เผชิญในขณะนั้น กลุ่มหรือองค์กรการเงินเหล่านี้จึงมีฐานะเป็นกลไกใหม่ทางสังคมวัฒนธรรมที่ช่วยให้คุณค่าเดิมของสังคมชุมชน คือการพึ่งพาอาศัยกันได้กลับมามีบทบาทในสังคมปัจจุบัน และยังช่วยให้ญาติพี่น้องในชุมชนได้หันมาใกล้ชิดกันอีกครั้งหนึ่งนอกจากตัวอย่าง

ข้างต้นแล้ว ยังมีกลุ่มและองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชนอีกจำนวนมากที่เกิดขึ้นและได้รับการพัฒนาโดยกระบวนการภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารโค-กระบือ และกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน เป็นต้น เหล่านี้ต่างทำหน้าที่เช่นเดียวกับองค์กรการเงินที่กล่าวข้างต้น การพึ่งพาอาศัยกันผ่านองค์กรจัดการใหม่ไม่ได้จำกัดเฉพาะในชุมชนเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนและพึ่งพานี้ได้พัฒนาเป็น เครือข่ายองค์กรชุมชน ช่วยผู้คนต่างหมู่บ้าน ต่างเขตการปกครองที่มีความสนใจร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยกันกลุ่มหรือองค์กรชุมชนและเครือข่าย นับเป็นกลไกใหม่ทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นทั้งผลผลิตและกระบวนการของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนและชุมชนในปัจจุบัน

ภูมิปัญญาชาวบ้านก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชน พัฒนาการของภูมิปัญญาชาวบ้านในช่วง 20 กว่าปีมานี้ ได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์สถาบันใหม่ของชุมชน ที่สำคัญมีดังนี้ สถาบันการเรียนรู้ ในช่วงที่ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาการพัฒนาและหมดยหนทางแก้ไข ชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาได้พยายามแสวงหาทางออก โดยการรวมตัวเพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนต่างๆ บางชุมชนสามารถรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์นี้ให้ต่อเนื่องและมั่นคงจนมีภาวะเป็นสถาบัน

ภูมิปัญญาชาวบ้านก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของสังคมชุมชน การพัฒนาประเทศตามแนวคิดเดิมได้ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในชุมชน ยิ่งความเจริญทางด้านวัตถุมีมากเท่าใด ผู้คนก็จะถูกตัดขาดจากกันทางสังคมมากเท่านั้น การปรากฏตัวของภูมิปัญญาชาวบ้านได้จุดดิ่งให้ผู้ที่แยกจากกันนี้ให้หันหน้าเข้าหากันอีกครั้งหนึ่งเห็นได้ว่าบทบาทของภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งในด้านการประยุกต์วัฒนธรรมชุมชนเพื่อการพัฒนา การสร้างกลไกใหม่ทางสังคมวัฒนธรรม และการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชนดังที่ได้กล่าวข้างต้น ต่างมีส่วนอย่างมากต่อการสร้างเป็นปึกแผ่นให้สังคมชุมชน กระทั่งในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่เพิ่งผ่านมา ประชาชนจำนวนมากที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจในภาคเมืองต่างคืนสู่ชนบทหรือภาคเกษตร ซึ่งชุมชนได้พิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถรองรับคนเหล่านี้ไว้ได้ ปัญหาทางสังคมที่เป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในสังคมไทยจึงไม่รุนแรง เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศทางอเมริกาใต้หรือละตินอเมริกาที่ประสบปัญหาเดียวกันไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานทางการผลิต และเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนและสังคมไทย ภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะความรู้หรือเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ทั้งการเกษตร การแปรรูป การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการทุน และการตลาด และภูมิปัญญาชาวบ้านในฐานะกระบวนการหรือการเรียนรู้ ล้วนเป็นพื้นฐานการผลิต เสริมสร้างรายได้ และการมีงานทำของคนในชุมชนทั้งสิ้น

ตอนที่ 7 วิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดผลดีและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย นักวิชาการและชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ก่อให้เกิดแนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์พบว่า ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม(ม.ป.ป.: 22) กล่าวว่า การบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเกษตรแผนใหม่ที่มีมุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูงสุดโดยการพัฒนาเทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับการให้ธาตุอาหารพืชและป้องกันกำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาจมีผลในการทำให้พืชที่ปลูกมีผลผลิตลดลง แนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานการมองว่าการเพาะปลูกไม่ได้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศดังนั้นการเลือกชนิดและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ มุ่งเฉพาะแต่การประเมินประสิทธิผลต่อพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์ม ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศเกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่นเกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกรตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิถีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการดัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้น วิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทยแต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้าเพราะตระหนักว่าครอบครัวเกษตรกรส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาการจำหน่ายผลผลิตเพื่อเป็นรายได้ในการดำรงชีพ ขบวนการเกษตรอินทรีย์พยายามส่งเสริมการทำการตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ โดยการตลาดท้องถิ่นอาจมีรูปแบบที่หลากหลายตามแต่เงื่อนไขทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น

บทที่ 3

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของงานวิจัยครั้งนี้มีการใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายวิธีและมีผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แบ่งเป็น 3 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 รูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกร

ข้อที่ 2 รูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกร

ข้อที่ 3 พัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

รูปแบบเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรทั้ง 5 ชุมชน มีดังนี้

บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านท่าเมียง ตำบลนายม : มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และปลูกผักสวนครัว มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง มีการงดการเผาตอซังข้าวและข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย

บ้านนางัว หมู่ 5 ต.นางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านนางัว ตำบลนางัว : มีการทำนาปี ปลูกยาสูบ ปลูกผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก

บ้านวังยาว ตำบลท่าพล หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านวังยาว ตำบลท่าพล มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงโคเนื้อ และปลูกผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก

บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านไร่ ตำบลสะเดียง มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ จับปลา มีการงดการเผาตอซังข้าวและข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย

บ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 บ้านป่าบงใต้ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านป่าบงใต้ ตำบลตะบะ : มีการทำนาปี ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และมะขามหวาน มีการใช้ปุ๋ยคอกจากโคเนื้อในการบำรุงให้มะขามมีรสหวาน

รูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตเกษตรกรทั้ง 5 ชุมชน มีดังนี้

บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านท่าเมียง ตำบลนายม มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแก้หรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และมีการทำเรือไว้ใช้เองและขายในฤดูน้ำหลาก

บ้านนางัว หมู่ 5 ต.นางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านนางัว ตำบลนางัว มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแก้หรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีการใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นรักษาโรค และการทำเครื่องจักสาน

บ้านวังยาว ตำบลท่าพล หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านวังยาว ตำบลท่าพล มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง เพื่อลดต้นทุนในการผลิต

บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านไร่ ตำบลสะเดียง มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำเครื่องมือจับปลา

บ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 บ้านป่าบงใต้ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านป่าบงใต้ ตำบลตะเภาจะมีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่

การพัฒนาในรูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

บ้านท่าเมียง หมู่ที่ 10 ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านท่าเมียง ตำบลนายม มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือมีรูปแบบการปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสดคือปอเทืองในการปลูกพริกหวานและแปะดำปีง

บ้านนางั่ว หมู่ 5 ตำบลนางั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านชุมชนบ้านนางั่ว มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือมีรูปแบบของการใช้สารสกัดจากเห็ดขอนขาวในการปลูกพริก และผักหวานป่า

บ้านวังยาว ตำบลท่าพล หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านชุมชนบ้านวังยาว มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือมีรูปแบบของการใช้สารสกัดชีวภาพจากผักและผลไม้ในการปลูกถั่วฝักยาวและเสาวรส

บ้านไร่ หมู่ 8 ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านชุมชนบ้านไร่ มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือมีรูปแบบของการใช้ปุ๋ยหมักจากเศษก้อนเห็ดเก่าในการปลูกมะระหวานและฟ้าทะลายโจร

บ้านป่าบงใต้ หมู่ที่ 11 บ้านป่าบงใต้ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ชุมชนบ้านชุมชนบ้านป่าบงใต้ มีการพัฒนารูปแบบการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร คือมีรูปแบบของการใช้ปุ๋ยหมักและใช้น้ำสกัดจากมูลสุกรในการปลูกมะเขือม่วงและรางจืด

บทที่ 4

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุป

เกษตรกรทั้ง 5 หมู่บ้าน มีรูปแบบการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้การวิเคราะห์ตนเอง และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ปราชญ์ประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน รวมถึงตัวของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และคณะผู้วิจัย วิจัย ร่วมกันสร้างรูปแบบการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีการคำนึงถึงความถนัดในการทำเกษตรแต่ละชนิด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น สภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ องค์กรความรู้ และทุนของเกษตรกรเอง ใน 1 ปี ซึ่งจะพบรูปแบบดังต่อไปนี้ 1.ชุมชนบ้านท่าเมียง ตำบลนายม : มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และปลูกผักสวนครัว มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง มีการเผดถอซังข้าวและข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแก้หรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และมีการทำเรือไว้ใช้เองและขายในฤดูน้ำหลาก 2.ชุมชนบ้านป่าบงใต้ ตำบลตะเปาะ : มีการทำนาปี ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา และมะขามหวาน มีการใช้ปุ๋ยคอกจากโคเนื้อในการบำรุงให้มะขามมีรสหวาน มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ 3.ชุมชนบ้านไร่ ตำบลสะเตียง มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ จับปลา มีการเผดถอซังข้าวและข้าวโพดโดยใช้การปล่อยน้ำเข้านาทิ้งไว้และทำการไถกลบเป็นปุ๋ย มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำเครื่องมือจับปลา 4.ชุมชนบ้านนางัว ตำบลนางัว : มีการทำนาปี ปลูกยาสูบ ปลูกผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการแก้หรือล้างสารพิษตกค้างจากการใช้สารเคมี โดยมีการกินรางจืดก่อนและหลังใช้สารเคมี มีการใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นรักษาโรค และการทำเครื่องจักสานและชุมชนที่ 5.ชุมชนบ้านวังยาว ตำบลท่าพล : มีการทำนาปีและนาปรัง ปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ เลี้ยงโคเนื้อ และปลูกผักสวนครัว หอม กระเทียม พริก มีการร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน และการทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ มีการเก็บพันธุ์ข้าวไว้ใช้ประมาณ 3 ครั้ง เพื่อลดต้นทุนในการผลิต และพบว่าจากการสุ่มตรวจเลือดเกษตรกรเพื่อดูพื้นฐานของการใช้สารเคมีทำเกษตรของเกษตรกรในชุมชนทั้ง 5 ชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ส่วนใหญ่ผลการตรวจเลือดพบสารพิษตกค้างอยู่ในระดับเสี่ยง

ข้อเสนอแนะ

4.1 รูปแบบการทำการเกษตรเกษตรกรรมทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองทั้ง 5 ชุมชน ควรมีการคำนึงถึงความถนัดในการทำการเกษตรแต่ละชนิด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น สภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ องค์กรความรู้ และทุนของเกษตรกร

4.2 ควรมีการร่วมสร้างรูปแบบการจัดการคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาจากในชุมชนเอง

4.3 ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเรื่องการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 5 ชุมชน

บทที่ 5
ผลผลิต
(Output)

ผลงานเชิงสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. เรื่องการต่อเรือพลาสติก โดยใช้ช่วยเหลือนบุคคลที่เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ในตัวเมือง
เพชรบูรณ์ และในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์เมื่อเดือน กันยายน 2554
2. การประยุกต์งานจักสานจากไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่า
ซึ่งได้นำไปเผยแพร่วิธีการหรือขั้นตอนในการผลิตเรือพลาสติกด้วยมือ ในงานการนำเสนอ
งานวิจัยแห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ หัวข้อ เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงประยุกต์
จังหวัดเพชรบูรณ์ ณ ห้องLotus 15 ชั้น 22 เวลา 13.00-16.30 น. ณ ศูนย์ประชุมบางกอกคอนเวน
ชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ ราชประสงค์ กรุงเทพฯ ณ โรงแรมเซนทาราแกรนด์ กทม.

บรรณานุกรม

- กรองจิต เกษจินดา. 2547. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการอนุรักษ์ดินและน้ำ
ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ ฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกียรติคุณ จินตวร. 2533. ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีการเกษตรต่อผลผลิตพืชและการใช้
ที่ดินในภาคการเกษตรของประเทศไทย 2519-2530. กรุงเทพฯ ฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทน์ ปราสยาม. 2547. การใช้เทคโนโลยีการปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสดของเกษตรกร
ตำบลเป็นสุข อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ ฯ : ห้องสมุดกรมส่งเสริมการเกษตร.
- ทิพวรรณ สิทธิรังสรรค์. 2542. ปุ๋ยหมัก ดินหมักและปุ๋ยน้ำชีวภาพ : เพื่อการปรับปรุงดินโดยวิธี
เกษตรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2546. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาควิชาชีววิทยาป่า
ไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรทิพย์ ตั้งคนานกุลชัย. 2541. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าอย่าง
ยั่งยืน : กรณีศึกษาโครงการป่าชุมชนบ้านน้ำหრა อำเภอดงนาหลวง จังหวัดสตูล.
กรุงเทพฯ ฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มาริสา โกเศยะโยธิน. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพด้วยวิธีเกษตร
ธรรมชาติและจัดการธุรกิจชุมชนแบบพึ่งพาตนเองของประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้าน
บริเวณโครงการทับทิมสยาม 02. กรุงเทพฯ ฯ : กรมวิชาการ, 2542.
- วลัยพร เกียรติทับผิว. 2548. สภาพการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริม
การปลูกผักอินทรีย์ปี 2546 ของศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่.
กรุงเทพฯ ฯ : ห้องสมุดกรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2554. คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2554.สำนักพิมพ์
ทิพย์เนตรการพิมพ์.
- อภิศักดิ์ ไผ่ทองคำ. 2539. หลักการพัฒนาชุมชน.ภาควิชาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์,มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคผนวก

รายชื่อและที่อยู่ของครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูล

ที่	รายชื่อ	ที่อยู่
1	นายสมาน ศิริโชติ	เลขที่ 46 หมู่ที่ 10 ต.นายม อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
2	นางเรียม จันเพ็ง	เลขที่ 40 หมู่ที่ 10 ต.นายม อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
3	นายสมพงศ์ ศรีนวม	เลขที่ 208/3 หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
4	นายสำเภา ชมชื่น	เลขที่ 116/1 หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
5	นายบุญยืน นันทา	เลขที่ 255/1 หมู่ที่ 1 ต.ท่าพล อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์
6	นางน้อย วงศ์ศิริ	เลขที่ 5 หมู่ที่ 5 ต.นางัว อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์

ภาพรวมกิจกรรม

ประชุมกลุ่ม

อธิบายชักชวนทำความเข้าใจ

เริ่มอธิบายทีละข้อ

สอบถามข้อมูล

เข้าใจแล้วค่ะ

ข้อต่อไป

ภาพรวมกิจกรรม

บันทึกข้อมูลต่อ

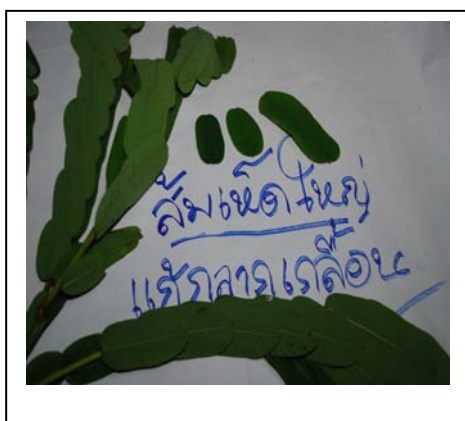
ตั้งใจฟัง

ชี้แจงรายละเอียด

กำลังใช้ความคิด

สมุนไพรตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมอดินชาวบ้าน

ภาพรวมกิจกรรม

ที่ละขั้นตอน

ตั้งใจฟัง

ถูกต้องค่ะ

สัมภาษณ์สด

งานฝีมือ

ตั้งคำถาม

ภาพรวมกิจกรรม

ถูกต้องจำ

ทีละข้อ

งานฝีมือกลุ่ม

แผนการทำงานเกษตร

ถอดบทเรียน

สาธิตการทำแห

ภาพรวมกิจกรรม

ตั้งเครื่องมือ

หมอบีตเครื่อง

สอบประวัติ

เจาะเลือด

เข้าเครื่อง

รอปั่นเลือด

ภาพรวมกิจกรรม

เตรียมตัว

ผู้ช่วยฯประกาศเรียกลูกบ้าน

เตรียมงาน

เขียนแผน

อธิบาย

ตั้งใจฟังมากๆ

ภาพรวมกิจกรรม

ภาพรวมกิจกรรม

แนะนำตัว

คุยนอกรอบ

มีข้อคำถาม

ขอถามครับ

อธิบายแผน

กำลังตอบคำถาม

ภาพรวมกิจกรรม

มันต้องอย่างนี้นะครับ

แผนต่อไป

อธิบายกิจกรรม

เข้าใจค่ะ

จดบันทึก

ใช่ค่ะ

ประวัติคณะผู้วิจัย

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ไทย) นางสุภาพร บางใบ
ชื่อ-สกุล (อังกฤษ) Mrs. Supaporn Bangbai

2. เลขประจำตัวประชาชน 3-6701-01625-77-3

3. ตำแหน่งวิชาการที่เป็นปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 7

4. หน่วยงานที่สังกัด สถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก เบอร์โทรศัพท์ พร้อม อีเมล

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 66(0)-5671-7151 ต่อ 3912 โทรสาร 66(0)- 5671-7151

Email: tomying_ku52@hotmail.com

5. ระบุประวัติการศึกษา

<u>วุฒิ</u>	<u>ปี พ.ศ.</u>	<u>ชื่อสถานศึกษา</u>
วท.ม. (เกษตรศาสตร์) สาขาคุรุศาสตร์เกษตร	2544	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วท.บ. (เกษตรศาสตร์) สาขาศึกษาศาสตร์ - เกษตร	2540	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

สาขาการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย :

7.1.1 โครงการวิจัยและพัฒนาการทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน

หนองแขวนและชุมชนบ้านระหารตำบลห้วยสะแก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7.2 หัวหน้าโครงการ

7.1.1 พฤติกรรมการสอนของครูเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

7.1.2 การยืดอายุขิงสดโดยใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพรและสารส้ม

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

แหล่งทุน : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

7.1.3 การอนุรักษ์ดินกับการทำการเกษตรธรรมชาติของเกษตรกรบ้านป่าบางตำบลตะเปาะ อำเภอ

เมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน (อาจมากกว่า 1 เรื่อง)

7.3.1 พฤติกรรมการสอนของครูเกษตรกรที่เอื้ออำนวยต่อมาตรฐานการศึกษาตามผู้เรียน

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

7.3.2 การยืดอายุขิงสดโดยใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพรและสารส้ม

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

แหล่งทุน : สำนักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

7.3.3 โครงการวิจัยและพัฒนาการทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน

หนองแขวน และชุมชนบ้านระหาร ตำบลห้วยสะแก จังหวัดเพชรบูรณ์

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

7.4 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพในการทำวิจัยว่าได้ทำการวิจัยลุล่วงไปแล้วประมาณร้อยละเท่าใด

เรื่อง ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้ดำเนินการลุล่วงไปแล้ว 80 เปอร์เซ็นต์

ระบุโครงการวิจัย ในฐานะที่เป็นผู้ร่วมนักวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของสหภาคีระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์มะขาม จังหวัดเพชรบูรณ์ (เป็นผู้ร่วมวิจัย)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แหล่งทุน : จังหวัดเพชรบูรณ์

2. โครงการทดลองปลูกดาวเรืองเพื่อเป็นไม้ดอกอุตสาหกรรม (เป็นผู้ร่วมวิจัย)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แหล่งทุน : จังหวัดเพชรบูรณ์

คณะผู้วิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ไทย) นายปิยพงศ์ บางใบ
ชื่อ-สกุล (อังกฤษ) Mr. Piyapong Bangbai

2. เลขประจำตัวประชาชน 3-6799-00048-69-4

3. ตำแหน่งวิชาการที่เป็นปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 7

4. หน่วยงานที่สังกัด สถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก เบอร์โทรศัพท์ พร้อม อีเมล

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 66(0)-5671-7151 ต่อ 3912 โทรสาร 66(0)- 5671-7151

5. ระบุประวัติการศึกษา

วุฒิ	ปี พ.ศ.	ชื่อสถานศึกษา
วท.ม. (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร	2548	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
วท.บ. (การประมง) สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	2540	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปวส.สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	2535	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพิษณุโลก

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)ระบุสาขาวิชาการ

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับท้องถิ่น

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย -

7.2 ระบุโครงการวิจัย ในฐานะที่เป็นหัวหน้าโครงการ

1) การศึกษาผลการเลี้ยงกบด้วยอาหารผสมสมุนไพร

แหล่งทุน: สำนักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

7.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

(อาจมากกว่า 1 เรื่อง)

1) โครงการวิจัยเรื่อง การรวบรวมเทคโนโลยีการเกษตรพื้นบ้านของเกษตรกรในภาคเหนือ

ตอนล่าง ปี พ.ศ. 2543

2) โครงการวิจัยเรื่อง การรวบรวมเทคโนโลยีการเกษตรพื้นบ้านของเกษตรกรในจังหวัด

พิจิตร ปี พ.ศ. 2543

3) การมีส่วนร่วมของสหภาพระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์มะขาม จังหวัดเพชรบูรณ์ (เป็นผู้ร่วมวิจัย)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แหล่งทุน : จังหวัดเพชรบูรณ์

4) การทำการเกษตรแบบพอเพียงภายใต้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ยั่งยืนสู่ชุมชนท้องถิ่นของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ (เป็นผู้ร่วมวิจัย)

แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

5) โครงการทดลองปลูกดาวเรืองเพื่อเป็นไม้ดอกอุตสาหกรรม (เป็นผู้ร่วมวิจัย)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แหล่งทุน : จังหวัดเพชรบูรณ์

คณะผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวนุชจรี ทัดเศษ

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Nootjaree Tudsas

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4207-00010-96-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์พนักงานมหาวิทยาลัย
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์

โทรศัพท์มือถือ โทรสาร และ e-mail

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัด
เพชรบูรณ์ 67000 โทรศัพท์ 66(0)-5671-7151 ต่อ 1413 โทรสาร 66(0)-5671-7151 e-mail :
indom4@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

วุฒิ	ปี พ.ศ.	ชื่อสถานศึกษา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร)	2552	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1	2548	มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย :-

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย :

1. เรื่อง การหาวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายยีนเข้าสู่ *Cryptocoryne affinis* โดยใช้
Agrobacterium tumefaciens เป็นพาหะ

การเผยแพร่ : วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร และการประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติ ครั้งที่ 7
มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. เรื่อง การถ่ายยีนเข้าสู่ใบพายโดยใช้ *Rhizobium radiobacter*

การเผยแพร่ : การประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติ ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. เรื่อง การหาวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายยีนเข้าสู่ *Cryptocoryne wendtii*
'Brown' โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens*

การเผยแพร่ : การประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษาศาสาเทคโนโลยีชีวภาพเกษตร ครั้งที่ 3 (AgBiotech Graduate Conference III) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

4. เรื่อง การถ่ายยีนโปรตีนเรืองแสงสีเขียวเข้าสู่พรรณไม้น้ำสกุล *Cryptocoryne* โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens* เป็นพาหะ

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตกำแพงแสน

5. เรื่อง ผลของสารควบคุมการเจริญเติบโต BA kinetin TDZ NAA และ IBA ที่มีผลต่อการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสบู่ดำ (*Jatropha curcas* L.)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตกำแพงแสน

7.3 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :

1. เรื่อง การหาวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายยีนเข้าสู่ *Cryptocoryne affinis* โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens* เป็นพาหะ

ปีที่พิมพ์ : 2552

การเผยแพร่ : วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร

แหล่งทุน : ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต

กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สนับสนุนการวิจัยผ่านโครงการสหวิทยาการ

บัณฑิตศึกษาศาสาเทคโนโลยีชีวภาพเกษตร

2. เรื่อง การถ่ายยีนโปรตีนเรืองแสงสีเขียวเข้าสู่พรรณไม้น้ำสกุล *Cryptocoryne* โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens* เป็นพาหะ

ปีที่พิมพ์ : 2552

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตกำแพงแสน

แหล่งทุน : ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต

กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สนับสนุนการวิจัยผ่านโครงการสหวิทยาการ

บัณฑิตศึกษาศาสาเทคโนโลยีชีวภาพเกษตร

3. เรื่อง ผลของสารควบคุมการเจริญเติบโต BA kinetin TDZ NAA และ IBA ที่มีผลต่อการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสบู่ดำ (*Jatropha curcas* L.)

ปีที่พิมพ์ : 2551

การเผยแพร่ : รูปเล่ม ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตกำแพงแสน

แหล่งทุน : ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต

กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สนับสนุนการวิจัยผ่านโครงการสหวิทยาการ

บัณฑิตศึกษาศาสาเทคโนโลยีชีวภาพเกษตร

4. เรื่อง อิทธิพลของฮอร์โมน damidozide ต่อผลผลิตและคุณภาพของมะเขือเทศ
พันธุ์ลูกท้อและพันธุ์ผสมเดลต้า ในระบบปลูกพืชแบบไม่ใช้ดิน : แบบใช้วัสดุ
ปลูก

ปีที่พิมพ์ : 2548

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา